

National Office
Erasmus+ UA

ISPC

INTERNATIONAL
SECURITY AND
PARTNERSHIP
CENTRE

Міністерство освіти і науки України
Національний Еразмус+ офіс в Україні

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка (м. Глухів, Україна)

Університет Нігде Омера Халісдеміра (м. Нігде, Туреччина)

Шведський оборонний університет (м. Стокгольм, Швеція)

Центр міжнародної безпеки та партнерства (м. Львів, Україна)

Український державний університет імені Михайла Драгоманова (м. Київ, Україна)

Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (м. Суми, Україна)

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (м. Харків, Україна)

Військовий інститут телекомунікацій та зв'язку імені Героїв Крут (м. Київ, Україна)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО БЕЗПЕКОВОГО ПРОСТОРУ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю

в межах реалізації проєкту Еразмус+ Модулі Жана Моне
621046-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE
«Європейська політична інтеграція:
історична ретроспектива та сучасність»

18 травня 2023 року

Глухів

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ISBN 978-966-376-111-4
УДК 378:327

Актуальні питання інтеграції України до європейського безпекового простору. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. В межах реалізації проекту Еразмус+ Модулі Жана Моне 621046-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE Європейська політична інтеграція: історична ретроспектива та сучасність. Глухів, 18 травня 2023 р. / Упорядник: О. Чумаченко. Глухів, 2023. 106 с.

У збірнику опубліковані тези виступів учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвячені актуальним питанням антикризової діяльності Європейського Союзу в умовах повномасштабної війни росії проти України, перспектив членства України в ЄС і НАТО, науково-методичних засад введення аспектів європейської безпекової політики до освітнього процесу тощо.

Для різних категорій читачів.

Матеріали подано в авторській редакції. За зміст, оприлюднені факти та поданий цифровий і статистичний матеріал відповідальність несуть автори.

National Office
Erasmus+ UA
erasmusplus.org.ua

ISPC
INTERNATIONAL
SECURITY AND
PARTNERSHIP
CENTRE

*Ministry of Education and Science of Ukraine
National Erasmus+ office in Ukraine
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University (Hlukhiv, Ukraine)
Niğde Ömer Halisdemir University (Niğde, Turkey)
Swedish Defence University (Stockholm, Sweden)
International Security and Partnership Center (Lviv, Ukraine)
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University (Kyiv, Ukraine)
Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Sumy, Ukraine)
Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Kharkiv, Ukraine)
Military Institute of Telecommunication and Information Technologies
named after the Heroes of Kruty (Kyiv, Ukraine)*

ACTUAL ISSUES OF UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE EUROPEAN SECURITY SPACE

**Proceedings
of the All-Ukrainian scientific and practical conference
with international participation**

*in the framework of the Erasmus+ Jean Monnet Modules Project
621046-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE
European Political Integration:
Historical Retrospective and Nowadays*

May 18, 2023

Hlukhiv

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ISBN 978-966-376-111-4

UDC 378:327

Actual issues of Ukraine's integration into the European security space. Proceedings of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation. Within the Erasmus+ Jean Monnet Modules project 621046-EPP-1-2020-1-EN-EPPJMO-MODULE European political integration: historical retrospective and nowadays. Hlukhiv, May 18, 2023 / Arranged by: O. Chumachenko. Hlukhiv, 2023. 106 p.

The collection includes abstracts of the conference speeches on actual issues of the European Union' crisis management activity due to the russian full-scale war against Ukraine, perspectives of Ukraine's membership in the EU and NATO, scientific and methodical achievements in the studying the European security etc.

For different categories of readers.

Proceedings are submitted in the author's edition. The authors are responsible for the content, published facts and submitted digital and statistical material.

ЗМІСТ

АРТЕМОВА Людмила	
Шлях України до членства в НАТО: можливості та виклики (<i>англ.</i>).....	9
ZORBA BAURAKTAR Hilal	
Посередницька роль Туреччини в російсько-українській війні та європейська безпека (<i>англ.</i>).....	12
ŞAHİN Çiğdem	
Європейська безпека у вищій освіті Туреччини: бакалаврські програми з міжнародних відносин (<i>англ.</i>).....	26
ГРИЦЕНКО Андрій	
Особливості уведення знань про Європейську безпекову політику до освітнього процесу в умовах НУШ	33
ЖУК Михайло	
«Освіта 4.0» як фактор європейського розвитку України та безпекова складова «Плану Маршала для України».....	36
КАЗАНЧУК Ірина	
Сучасний стан нормативно-правового регулювання охорони навколишнього природного середовища в Україні в умовах розвитку євроінтеграційних процесів	45
КАРАБІН Богдана	
Ретроспектива українсько-литовського досвіду формування аспектів європейського науково-дослідницького простору.....	50
КІКОТ Олександр	
Переваги членства України для Європейського Союзу.....	53
КЛЮЄВ Андрій	
Роль Польщі у співробітництві України з ЄС та НАТО.....	56
КРИЖАНІВСЬКИЙ Віталій	
Перспективи євроінтеграції України в історико-філософській спадщині Ю. Павленка.....	63

ЛАВРИНЕНКО Анастасія

Причини загострення відносин з країнами, які не підтримують членство України в НАТО..... 67

МІНЧЕНКО Марина

Україна та ЄС: інтеграція в судовій сфері..... 71

НІКОЛАСНКО Єлизавета

Соціально-економічні переваги членства в ЄС..... 76

ОЛІЙНИК Олександр, СОЛОШЕНКО Олена

Формування прав і свобод людини і громадянина в Україні відповідно до європейських цінностей..... 79

ПОСКРИПКО Нікіта

Стан української економіки в контексті інтеграції України до Європейського Союзу..... 82

СЛІНЧЕНКО Лариса

Інтеграція України до європейського безпекового простору: виклики сьогодення (*англ.*)..... 88

СОЛОШЕНКО Олена

Гендерна стратегія розвитку суспільства як складова євроінтеграційних процесів в Україні: правовий аспект..... 93

ТРАЧУК Роман

Наративи пам'яті та історія: проблеми інтерпретації в контексті сучасного європейського вибору України..... 96

ЧЕРКАШИНА Аліна

Антикризове регулювання: антиросійські санкції в умовах російсько-української війни..... 100

ЧУПРИНА Ярослав

Історичний аспект відносин України і НАТО..... 105

CONTENT

Liudmyla ARTEMOVA

Ukraine's ongoing towards NATO membership: opportunities and challenges..... 9

Hilal ZORBA BAYRAKTAR

Turkey's mediating role in the Russia-Ukraine crisis and European security..... 12

Çiğdem ŞAHİN

European security in Turkish higher education: international relations undergraduate programs..... 26

Andriy HRYTSENKO

Features of introducing knowledge about the European security policy to the educational process in the conditions of the New Ukrainian School..... 33

Mykhaylo ZHUK

"Education 4.0" as a factor of the European development of Ukraine and a security component of the "Marshall plan for Ukraine"..... 36

Iryna KAZANCHUK

The current state of regulatory and legal status of environment protection in Ukraine in the conditions of the development of European integration processes..... 45

Bohdana KARABIN

Retrospective of the Ukrainian-Lithuanian experience in forming aspects of the European scientific and research space... 50

Oleksandr KIKOT

Advantages of Ukraine's EU membership for the European Union..... 53

Andriy KLIUIEV

The role of Poland in Ukraine's cooperation with the EU and NATO..... 56

Vitaly KRYZHANIVSKY	
Prospects of the European integration of Ukraine in the historical and philosophical heritage of Y. Pavlenko.....	63
Anastasiya LAVRYNENKO	
Reasons for the straining of relations with countries that do not support Ukraine's membership in NATO.....	67
Maryna MINCHENKO.	
Ukraine and the EU: integration in the judicial sphere.....	71
Yelyzaveta NIKOLAYENKO	
Socio-economic advantages of EU membership.....	76
Oleksandr OLIYNYK, Olena SOLOSHENKO	
Formation of human and citizen rights and freedoms in Ukraine in accordance with European values.....	79
Nikita POSKRYPKO	
State of the Ukrainian economy in the context of Ukraine's integration into the European Union.....	82
Larysa SLINCHENKO	
Ukraine's integration into the European security space: today's challenges.....	88
Olena SOLOSHENKO	
Gender strategy for the development of society as a component of European integration processes in Ukraine: legal aspect.....	93
Roman TRACHUK	
Narratives of memory and history: problems of interpretation in the context of the Ukraine's modern European choice.....	96
Alina CHERKASHYNA	
Anti-crisis regulation: anti-russian sanctions in the conditions of the russian-Ukrainian war.....	100
Yaroslav CHUPRYNA	
Historical aspect of relations between Ukraine and NATO.....	105

Liudmyla ARTEMOVA

Post-graduate Student of History

Law and Teaching Methods Department,

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv

National Pedagogical University,

Hlukhiv, Ukraine

UKRAINE'S ONGOING JOURNEY TOWARDS NATO MEMBERSHIP: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES

Ukraine has long expressed its desire to join the North Atlantic Treaty Organization (NATO), as it seeks to strengthen its security, political, and economic ties with the West. However, the journey towards NATO membership has not been easy, with various challenges and obstacles along the way. In this article, we will discuss the opportunities and challenges that Ukraine faces in its ongoing journey towards NATO membership.

One of the main opportunities for Ukraine is the strategic importance it has for NATO. Ukraine is located in a region that is in the center of international attention due to the conflict in eastern Ukraine, Russia's annexation of Crimea in 2014, and the second round of Russia's war against Ukraine, which has been going on for more than 434 days. This has made Ukraine a key player in the geopolitical landscape of the region, and its NATO membership is seen as a way to counter Russian aggression and influence in the region.

Another opportunity for Ukraine is the support it has received from NATO member states over the past year. Many NATO countries have expressed their support for Ukraine's membership aspirations, and many have even provided military assistance to help Ukraine defend itself against Russian aggression, emphasizing their commitment to Ukraine's sovereignty and territorial integrity [1].

Moreover, NATO membership can bring Ukraine not only protection of its territorial integrity from encroachment by an aggressive neighbor, but also significant economic benefits. As a NATO member, Ukraine will have access to NATO's extensive network of economic and trade agreements, as well as opportunities for foreign investment. This could help boost Ukraine's war-torn economy and free it forever from dependence on Russia, which in the past has used its economic clout to exert political pressure on Ukraine.

However, Ukraine's path to NATO membership is not without its difficulties. One of the main problems is the ongoing Russo-Ukrainian war. This war has already claimed tens of thousands of lives and caused significant damage to the country's infrastructure and economy, making it difficult for Ukraine to meet NATO military standards. Moreover, as a result of the war, 22 percent of Ukraine's territory is now occupied by Russia.

Another problem is the issue of corruption in Ukraine. Corruption has long been a problem in Ukraine, and many government officials and institutions have been accused of being corrupt. Before the full-scale Russian-Ukrainian war, this made it difficult for Ukraine to implement the reforms necessary to meet NATO standards for governance and democracy, which are required for NATO membership.

To overcome the challenges, Ukraine must prioritize the implementation of reforms in key areas, such as governance, the rule of law, and anti-corruption measures. This will not only improve Ukraine's chances of meeting NATO's standards but also strengthen Ukraine's domestic institutions and democratic processes, which are essential for the country's long-term stability and prosperity.

Ukraine's path to NATO membership is complex and difficult, with various opportunities and challenges along the way. Although Ukraine's strategic importance and the support it has

received from NATO member states during this process offer opportunities for accession, the ongoing war in Ukraine and the opposition from some NATO members remain serious challenges.

Ukraine is still without more concrete prospects for joining NATO due to the position of some countries. The German news agency Dpa reported that allies such as the United States and Germany recently made it clear behind closed doors that they do not want to make any commitments beyond the 2008 declaration [2].

Ultimately, Ukraine's path to NATO membership will require a concerted effort from both Ukraine and NATO member countries. Ukraine must continue to undertake the necessary reforms to meet NATO standards for governance and democracy, and NATO must provide the necessary support to help Ukraine resist aggressive imperial Russia. If successful, Ukraine's membership in NATO could bring significant benefits to the country as well as contribute to regional stability and security in Eastern Europe.

NATO now condemns in the strongest possible terms Russia's brutal and unprovoked war of aggression against Ukraine, an independent, peaceful and democratic country and a close partner of the Alliance. Both NATO and Allies continue to provide unprecedented levels of assistance to Ukraine to safeguard its fundamental right to self-defense [3].

References

1. NATO members are right to send tanks to Ukraine. *The economist*: website. URL: https://www.economist.com/leaders/2023/01/25/nato-members-are-right-to-send-tanks-to-ukraine?utm_medium=cpc.adword.pd&utm_source=google&ppc_campaignID=18151738051&ppcadID=&utm_campaign=a.22brand_pmax&utm_content=conversion.direct-response.anonymous&gclid=Cj0KCQjwr82iBhCuARIsAO0EAZ

wqjNtnHmKpOrd30ShJ40oBTvISxBVWUwP3XZMIfsq0cldkvr
CgwHsaAttjEALw_wcB&gclsrc=aw.ds

2. Some NATO members are reluctant to make additional commitments to Ukraine's membership. *LB.ua*: website. URL: https://lb.ua/world/2023/05/02/553761_deyaki_chleni_nato_hoc_hut_davati.html
3. NATO's Response to Russia's Invasion of Ukraine. *NATO OTAN*: website. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_192648.htm

Hilal ZORBA BAYRAKTAR¹

TÜRKIYE'S MEDIATING ROLE IN THE RUSSIA-UKRAINE CRISIS AND EUROPEAN SECURITY

Abstract

With the collapse of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) after the Cold War, new independent states emerged in Eastern Europe. However, new threats to European security have emerged in the multipolar international system. At first, these new threats were mostly based on ethnic identity and religion, but new security threats with a hybrid structure have caused security to shift from state security to individual security. The problems left over from the USSR have gradually started to manifest themselves in the countries of the Eastern Bloc. However, this situation has also emerged as a result of Russia's foreign policy approach. Thus, this study focuses on European security in the process that started with the invasion of Crimea in 2014 and then turned into a war with Ukraine in 2022. The Russia-Ukraine crisis has led to the emergence

---

¹ Dr., Niğde Ömer Halisdemir University, hilalzorba@gmail.com , ORCID: 0000-0003-4401-2532

of a new crisis in Europe, especially in the field of energy, and energy security has become one of the priority issues for European security. In this study, the impact of Türkiye's mediator role in the Russia-Ukraine crisis, which is one of the important actors for European security, on European security is discussed. Thus, it is seen that Türkiye, both as a member of the North Atlantic Treaty Organization (NATO) and as a candidate country to the European Union (EU), can have a positive impact on Europe's energy security, especially with new energy discoveries in the Eastern Mediterranean. In addition, thanks to its close relations and strong ties with Russia and Ukraine, Türkiye has been recognized as a reliable mediator country, ultimately contributing greatly to both the prisoner exchange and the opening of a grain corridor during this crisis period. As a result, Türkiye is expected to be one of the main actors in resolving the Russia-Ukraine crisis and restoring security in Europe.

Keywords: Russia-Ukraine Crisis, European Security, Mediation, Energy Security, Türkiye

Introduction

In the aftermath of World War II, ensuring security in Europe was one of the primary objectives of European countries and many initiatives were taken for this reason. In this period, the biggest threat to the Western Bloc and Europe was seen as communism and the Union of Soviet Socialist Republics (USSR), and therefore the expansion of the Soviet Union was tried to be prevented. Because while one of the ultimate goals of the Soviet Union was to reach the warm seas, another one was to spread communism.

During the Cold War, states gathered around the two superpowers (the United States of America (USA) and the USSR) adopted the strategy of 'following the strong state' for their security. The biggest reason for this is that almost all European countries were devastated after the war and lost both their human and material power. This situation led European countries to create new

mechanisms to prevent such a war among themselves again. Although the threats were the same for the US and Europe during this period, the US pursued a policy of non-interference and non-intervention in Europe's internal affairs for a long time. Therefore, even though it emerged as an economic Union, the European Coal and Steel Organization (ECSC) was established to create an economic bond between the member states and prevent them from going to war. Over time, the EU showed that it was more than an economic union with the policies it pursued. Although there were no hot conflicts or wars between European countries during this period, NATO was established under the leadership of the US against Soviet expansionism and most of the EU member states became members of this organization. Therefore, NATO was and still is the main actor responsible for European security.

After the Cold War ended with the collapse of the USSR, European security evolved into a different dimension. This is because the threat of communism and the Soviet threat has disappeared and NATO's founding purpose has disappeared. However, the problems that were frozen and shelved during the Cold War started to emerge one by one. In addition, the proliferation of actors in the international system has led to the diversification of threats to security. This is because the threat to the security of a state no longer originates only from the other state. Thus, the subject of the concept of security has also changed and a human-oriented understanding of security has emerged. The first incidents that threatened security in Europe after the Cold War emerged in Bosnia and Kosovo on the basis of ethnic identity and religion in the former Soviet regions, and these crises cost the lives of innocent people.

As a result of the transformation of the concept of security with the diversification of threats and dangers, issues that were not previously included in the field of security (health, environment, politics, economy, energy, etc.) have now become security-related.

This study focuses on the impact of the war between the former Soviet states of Russia and Ukraine on European security and Türkiye's role as a mediator. However, the war between these two countries directly affects Europe in many ways. The Russia-Ukraine crisis has also led to an energy crisis, particularly in the European continent, and therefore energy security has become one of the main agenda items of European security. The success of Türkiye's mediation role, which has been one of the important actors for European security for many years, in resolving the crisis between the two countries and its contribution to ensuring security in Europe are the main problematics investigated in this study. Indeed, the interviews conducted so far have shown that Türkiye is one of the actors to resolve this crisis. However, Türkiye's other impact is its presence on new energy routes to Europe at a time of energy crisis and even its energy reserves in the Eastern Mediterranean.

In this study, which investigates the impact of Türkiye's mediation role on both the Russia-Ukraine crisis and European security, the historical background of the crisis between Russia and Ukraine will be mentioned first. Thus, the events leading up to the war will be presented in detail. Then, the threat posed by Russia to European security will be analyzed within the framework of energy security. Finally, Türkiye's mediation activities in the Russia-Ukraine crisis and the successes achieved as a result will be presented and Türkiye's position on the restoration of European security will be discussed. As a result, it has been determined that Türkiye, as one of the important actors for European security, can be one of the main actors in the solution of this crisis and will be effective in the restoration of security in Europe.

Russia-Ukraine Crisis

Russia's recent foreign policy approach, which can be characterised as relatively aggressive, poses a threat to European security. Starting in 2008 with the occupation of South Ossetia and

Abkhazia regions of Georgia, continuing with the occupation of Crimea in 2014 and finally leading to the war in Ukraine in 2022, the regional security balances were also shaken.

Russia and Ukraine, which had very close relations until the collapse of the USSR, have a common historical background and cultural ties. Ukraine, one of these states that gained its independence after the USSR, has always been in Russia's sphere of influence. For this reason, it is seen that Ukraine is sometimes indecisive in determining its foreign policy, because there is a political structure divided between the east and the west of the country (Çelik, 2022,526). In fact, the situation we saw in the Bosnia and Kosovo crises is also experienced here. While mostly Russian-speaking Russians live in the east of the country, Ukrainians live in the west. Naturally, this situation also affects the foreign policy preference of the country. While the people living in the east want a more pro-Russian foreign policy, those living in the west want a pro-Western and pro-European foreign policy. In fact, until 2004, a balance policy was followed by taking into account the wishes of both sides. However, with the 'Orange Revolution' that broke out in 2004, this balance was disrupted and the country started to follow a more pro-Western policy. Since the necessary steps to be taken for rapprochement with the West were not taken in a timely manner and especially the EU's procrastination in its relations with Ukraine led to the election of pro-Russian Viktor Yanukovich as president in the 2010 elections (Sarı, 2022). As a result, Ukraine found itself between Russia and the EU once again.

The beginning of the crisis in Ukraine actually started in 2013 when the 'Association and Free Trade Agreement' that was supposed to be signed between the EU and Ukraine was cancelled (Öğüt, 2023,482). In return, President Yanukovich received a number of concessions (economic aid, membership in the Eurasian Economic Union) that would bring him closer to Russia. However, this situation

caused a reaction among the people defending the pro-Western foreign policy approach and protests started in Kiev. Nevertheless, Yanukovich did not refrain from taking steps to take relations with Russia one step further and this situation caused the protests in the country to flare up. As a result of the loss of lives due to the intensity of the protests, Yanukovich found the solution to flee to Russia in February 2014. A new pro-Western government was established in place of the president, who was dismissed by the Ukrainian Parliament (Çelik, 2022, 527). Thus, the environment, which had become tense with the protests, started to soften. The new government demonstrated that it would pursue a pro-Western stance with anti-Russian policies. The most remarkable of these policies was the cancellation of the law granting regional language status to Russian. Thus, Russian was removed as a regional language in 13 regions of Ukraine. This situation was met with reaction in the east of Ukraine and protests started again. Seeing this situation as an opportunity, Russia launched a military intervention in Crimea (Öğüt, 2023,482). Russia's annexation of Crimea and the protests in the east of Ukraine have caused the crisis to gain an international character. It can be said that this move of Russia caused it to be seen as a threat to European security again.

In March 2014, a referendum was organised in Crimea, which resulted in a 97% vote in favour of "annexation to Russia". Accordingly, Russia made the necessary legal arrangements for the annexation of Crimea to Russia. As a result of this referendum, the validity of which is controversial in the international arena, Crimea unilaterally declared its independence (TESAD, 2023). This led to protests in the Donetsk and Luhansk regions in eastern Ukraine and these regions also declared their independence from Ukraine. The request of these regions, which attempted to join Russia, was not accepted by Russia. This situation led to clashes between Ukraine and the separatists and these clashes continued until February 2015

(Göksedef, 2022). With the mediation of Germany and France, the parties came together in Minsk, the capital of Belarus, and signed the Minsk Agreement. However, no change in Ukraine's pro-Western foreign policy stance led Russia to support the separatists. In addition, Russia, which started to build military shelters on the Ukrainian border, announced in February 2022 that it recognised the independence of Donetsk and Luhans regions. While the crisis between the two countries was escalating day by day, the international community did not even think that this conflict and disagreement could ever turn into a hot war. However, Putin announced the launch of a special military operation against Ukraine in his address to the nation on 22 February 2022 and stated that the Minsk Agreement was now invalid (Çelik, 2022, 528).

Although Putin has put forward some conditions for normalisation with Ukraine, it is known that his main goal is to unite the two countries and create a single people. Because he believes that Ukraine is a part of Russia. The war that started between the two countries is considered to be the biggest land war Europe has seen since World War II. European states immediately took action against this situation and very serious economic sanctions were imposed on Russia. For the people who had to leave Ukraine due to this war, the temporary protection directive was implemented for the first time in Europe and arms aid was provided to Ukraine (Adler, 2022). The multidimensional nature of the war between Russia and Ukraine is directly proportional to the number of actors involved. This situation has shown that it is very difficult to end this state of war between the two countries in the near future.

European Security and Russia

European security is periodically transformed by the events in the international system. Europe, which saw the Soviets and communism as a threat during the Cold War, has started to cope with

new threats. These are briefly: economic, health, terrorism, societal security, etc.

Europe, which has a security perception in harmony with the USA thanks to NATO, one of the main actors providing European security, has had concerns about radical religious organisations and terrorism after the September 11 events. Later, Europe, which had a threat perception in this regard due to economic crises, started to have concerns in the field of health with covid-19. The emergence of such a variety of threats has also revealed the need for renewal for NATO, which provides European security mostly through military means. As a matter of fact, it is argued that the structural problems in European security caused the Ukraine crisis (Ozan, 2017, 37). Western countries have tried to create a model that does not completely exclude Russia from European security mechanisms, but at the same time, they have not completely severed their ties (Ozan, 2017, 41). However, the desired efficiency could not be achieved and thus it became clear how different the security perceptions of both sides were. It is seen that Russia's main goal is not only Ukraine and it is understood that it wants to increase the geopolitical effectiveness lost especially after the Cold War. As a matter of fact, this situation has caused pressure and anxiety on the countries in Eastern Europe. The annexation of Crimea and the war in Ukraine show that Russia is now a country that threatens European security and pursues revisionist policies (Ozan, 2017, 43).

While the Russia-Ukraine war maximised the sense of solidarity among European countries, it also led the US to reinforce its role in European security (Ozan, 2022). Denmark decided to join European co-operation on security, while Finland and Sweden applied for NATO membership (Euronews, 2022). Ukraine wants to join the EU as soon as possible, but Germany, Belgium, the Netherlands and France are completely against this idea (Boyras, 2022). Germany, which has become dependent on Russian gas, is

worried about the possibility of any interruption of natural gas supplies by Russia. Therefore, the search for new energy systems that will reduce dependence on Russian natural gas has begun (Adler, 2022). In this direction, Belgium, which aims to reduce its dependence on nuclear energy by 2025, has postponed the closure of its nuclear power plants in response to the possibility that Russia may reduce its energy supply and even stop exporting it to Europe (Euronews, 2022).

This state of war between the two countries has not only created a threat in the military field but also caused a security concern in the energy field. Therefore, two prioritised issues have emerged especially for European security. These are: Russia's revisionist foreign policy pursued by its desire to regain its former power and energy security. Türkiye has played a critical role in both balancing Russia and ensuring energy security. The recently discovered natural gas and hydrocarbon deposits, especially in the Eastern Mediterranean region, constitute an alternative, cheap and secure energy supply for Europe, which meets most of its energy needs from Russia. As a matter of fact, Türkiye's role as both a NATO member and an EU candidate country is considered to be very important in solving both current threats in order to restore European security.

Türkiye and Mediation in the Russia-Ukraine Crisis

In this process that started with the annexation of Crimea, Türkiye, while stating that it defended the territorial integrity of Crimea from the very beginning, thought that the Ukraine-Russia war shook the balance of power especially in the Black Sea. Therefore, Türkiye, using its rights arising from the Montreux Convention, closed the Straits to the warships of both countries (Pirinçi, 2022). Türkiye, which had established a close relationship with both countries, offered not to be a party to this war, but to be a mediator between the two countries to end the attacks. According to UNHCR,

as of February 2023: 8 million Ukrainians had to migrate to Europe, 5 million people were displaced within Ukraine and 17.6 million people were in need of urgent humanitarian assistance (<https://www.unhcr.org/emergencies/ukraine-emergency>). Türkiye, whose primary goal is to get its citizens out of this war environment safely and securely, aims to ensure a lasting peace in Europe and on the Black Sea coast.

Türkiye has not participated in any of the sanctions imposed by NATO and the EU against Russia. Because it believed that it would be more beneficial to help Ukraine rather than imposing sanctions. In this respect, it is possible to say that Türkiye has provided military support to Ukraine with its unmanned aerial vehicles (TB2 SIHA) (İnsamer, 2022). In fact, other countries have even organised fundraising to buy more SIHAs and UAVs from Türkiye and give them to Ukraine. Türkiye made its first call for mediation in November 2021, but it was only on 10 March 2022 at the Antalya Diplomacy Forum (Öğüt, 2023,486). Turkish Foreign Minister Çavuşoğlu first met with the parties individually and then held a trilateral meeting and listened to the parties. The fact that Türkiye was continuing its relations with both countries at the time it called for mediation can be seen as an indicator of its neutrality. The second meeting between the parties took place in Istanbul on 29 March 2022. Although no concrete result came out of the talks, it was seen that the parties became more open to negotiations in line with their demands (Pirinççi, 2022). The Ukrainian delegation mentioned the group of guarantor countries consisting of 8 countries, including Türkiye. Ukraine states that it is ready to give up its NATO membership and its efforts to acquire nuclear weapons. Russia, on the other hand, showed its readiness to sit at the table for negotiations by withdrawing from the north of Kiev (Gökçelik, 2022).

Türkiye's mediation activities between the two sides led to the resolution of the 'grain crisis' that emerged in July 2022. While the

parties came together in Istanbul and stated that the coordination centre would be established here, an agreement was signed under Türkiye's leadership (Öğüt, 2023, 486-487). With this agreement, grain and foodstuffs were safely transported from Ukrainian ports to other countries. Apart from food products, another problem arose in September 2022 regarding the 'prisoner exchange'. Türkiye again put forward its mediation activities and ensured the mutual exchange of 200 prisoners (Demir, 2023). In this process, Ukraine's activities, especially in Crimea, led to the suspension of the agreement on the grain corridor by Russia. However, with Türkiye's intervention, this disruption was eliminated and it was announced that grain shipments would resume (Öğüt, 2023, 488).

While Türkiye's mediation activities regarding the Russia-Ukraine war developed within the framework of shuttle diplomacy, Türkiye also found the opportunity to apply forum diplomacy for the first time.

Conclusion

At a time when it was thought to have ceased to be a threat to European security, Russia started to pursue an aggressive and revisionist foreign policy in order to return to its old days. This situation has caused Russia to become a threat to Europe again, and the worst thing is that this situation has not developed only in Ukraine, on the contrary, it is thought that Russia wants to regain the territories it lost with the collapse of the USSR. As a matter of fact, it is seen that Putin has signalled this situation in his public speeches.

The international community never expected the tensions between Russia and Ukraine to escalate into a hot war, but today, more than a year has passed since the beginning of the Russian-Ukrainian war. Millions of people have been forced to leave Ukraine and migrate, mainly to neighbouring countries. For this reason, this war has become international in a way that it concerns all countries, especially Europe. There have been many actors who wanted to

mediate in order to end the conflicts between the two countries without further loss of life. However, Türkiye, which has maintained its neutrality from the beginning and has not interrupted its relations with Russia unlike other countries, has assumed a very important role in this crisis. On the one hand, Türkiye has done its best to help Ukraine, and on the other hand, while maintaining its relations with Russia, it has constantly expressed its defence of the territorial integrity of both Crimea and Ukraine. Although this war has still not been brought to an end, Türkiye's mediation is very valuable. This is because Türkiye has supported Ukraine's resistance by establishing a grain corridor, prisoner exchange and a humanitarian corridor. In addition, Türkiye has also contributed to Ukraine's army with its 'BAYRAKTAR' unmanned aerial vehicles. Another problem that emerged for Europe in the Russia-Ukraine crisis was energy security. Europe, which has become dependent on Russia for energy, faces the possibility that Russia may stop or interrupt its natural gas exports. Here, new energy discoveries in the Eastern Mediterranean region emerge as an alternative energy source to Russia. While Türkiye has sovereignty over energy resources, it will also be able to contribute to the provision of energy security by being on the route of energy lines at the point of transferring the energy resources in the Eastern Mediterranean to Europe.

The involvement of international actors is crucial for restoring security in Europe and ending the Russia-Ukraine crisis. However, it was seen that the sanctions against Russia were not a solution. As a matter of fact, the fact that Türkiye has not completely severed its relations with Russia by following a policy of balance has enabled Türkiye to build a bridge between Russia and other actors in Europe and to carry out mediation activities between Ukraine and Russia. It is very difficult to predict when this crisis will end, but it is seen that Türkiye will be one of the main actors that will play a role in the

establishment of security in Europe by being among the guarantor countries at the end of this crisis.

Bibliography

- Adler, K. (2022, Mart 10). Ukrayna'nın işgali: AB liderleri Putin'in açtığı savaş karşısında birleşiyor mu? Retrieved from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60678238>
- Boyraz, H. M. (2022, Haziran 2). AB'nin Rusya-Ukrayna Savaşıyla İmtihanı. Retrieved from <https://www.setav.org/abnin-rusya-ukrayna-savasiyla-imtihanı/>
- Çelik, S. (2022). 2022 RUSYA'NIN UKRAYNA'YI İŞGALİ: AB ENTEGRASYONU İÇİN YENİ DÖNEM. Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 6, Sayı 2, 521-533.
- Demir, G. (2023, Şubat 25). Ukrayna-Rusya Savaşı'nın birinci yılında Türkiye'nin arabulucu rolü. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-ukrayna-rusya-savasinin-birinci-yilinda-turkiye-nin-arabulucu-rolu/2829905#:~:text=Bu%20sava%C5%9Fta%20T%C3%BCrkiye%2C%20sava%C5%9F%C4%B1n%201,aras%C4%B1nda%20arabuluculuk%20yapabiliriz.%E2%80%9D%20dedi.>
- EURONEWS. (2022, Ağustos 24). Ukrayna'daki savaş Avrupa'yı nasıl değiştirdi? Ülke ülke Ukrayna savaşının etkileri. Retrieved from <https://tr.euronews.com/2022/08/24/ukraynadaki-savas-avrupayi-nasil-degistirdi-ulke-ulke-ukrayna-savasinin-etkileri>
- Gökcesedef, E. (2022, Şubat 23). Rusya'nın Ukrayna'yı işgali: Türkiye'nin pozisyonu ne olacak? Retrieved from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-60496231>
- Gökçelik, Ş. B. (2022, Nisan 11). RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI'NDA TÜRKİYE'NİN ARABULUCU ROLÜ. Retrieved from <https://avim.org.tr/tr/Yorum/RUSYA->

UKRAYNA-SAVASI-NDA-TURKIYE-NIN-
ARABULUCU-ROLU

- İNSAMER. (2022, Ocak 26). Rusya-Ukrayna Krizi ve Türkiye'nin Arabuluculuk Rolü. Retrieved from <https://www.insamer.com/tr/rusya-ukrayna-krizi-ve-turkiyenin-arabuluculuk-rolu.html>
- Ozan, E. (2017). UKRAYNA KRİZİ VE AVRUPA GÜVENLİK MİMARİSİNİN GELECEĞİ. ANKASAM, Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, 36-59.
- Ozan, E. (2022, Eylül 16). Rusya-Ukrayna Savaşı Sonrasında Transatlantik Güvenliği. Retrieved from <https://www.ankasam.org/rusya-ukrayna-savasi-sonrasinda-transatlantik-guvenligi/>
- Öğüt, S. (2023). ULUSLARARASI HUKUKTA BARIŞÇIL ÇÖZÜM YOLLARI AÇISINDAN TÜRKİYE'NİN RUSYA-UKRAYNA ARASINDAKİ ARABULUCULUĞU. DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ, 475-493.
- Pirinççi, F. (2022, Nisan). Türkiye'nin Ukrayna Politikası: Dengeli Aktivizm. Retrieved from <https://kriterdergi.com/dosya-ukrayna-krizi/turkiyenin-ukrayna-politikasi-dengeli-aktivizm>
- Sarı, Y. (2022, Şubat 8). Ukrayna krizinin çözümünde Türkiye'nin rolü. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/ukrayna-krizinin-cozumunde-turkiyenin-rolu/2495951>
- TESAD. (2022, Nisan 27). Rusya-Ukrayna Savaşında Türkiye'nin Arabuluculuk Rolü. Retrieved from <https://www.tesadernegi.org/rusya-ukrayna-savasinda-turkiyenin-arabuluculuk-rolu.html>

Çiğdem ŞAHİN
*Assist. Prof. Dr.,
Department of Political Science
and International Relations
Niğde Ömer Halisdemir University,
Niğde, TÜRKİYE*

EUROPEAN SECURITY IN TURKISH HIGHER EDUCATION: INTERNATIONAL RELATIONS UNDERGRADUATE PROGRAMS

This study aims to show that foreign policy developments related to Europe and European security are reflected in the field of higher education at undergraduate level in Türkiye, especially in the curriculum of International Relations and Political Science and International Relations programs. In the research, about 300 European integration/European Union, European security, international security themed courses in International Relations, and Political Science and International Relations undergraduate programs were examined in the Higher Education Program Atlas system. By making comparisons with previous studies containing similar data, changes over the years have been revealed. Considering the limits of the paper, graduate programs are not included. As the main result, it has been determined that as the issues mentioned above in Türkiye's foreign policy agenda rise, the number of courses or contents containing these topics also increase.

Following the establishment in 1923, Türkiye as a country contributed regional security cooperation as well as bilateral good relations with other nations, for instance, initiated Balkan Entente with Yugoslavia, Greece and Romania in 1934 in European continent. During the Second World War, Türkiye's choice was neutrality. But in the last phase of the war, it declared war on

Germany and Japan to join the emergent United Nations. One of the original 51 members, Türkiye has been active in the UN system as well as in scope of international peace and security. Since the Korean War it's been contributing worldwide UN peacekeeping operations with uniformed and civilian personnel (Satana, 2013: 355-375).

In the aftermath of the Second World War, it has been understood that Türkiye has an important place in terms of Western European security, thus, Türkiye made its choice of siding with the Western Bloc. After Truman Doctrine and Marshall Plan supports, it became a member of NATO in 1952, which was established when the threat of the USSR began to be felt in Europe (Smith, 2000: 62-86). So, "Turkey had become an integral part of Europe and the West" (McGhee, 1954: 617) and since then, "Within NATO, Turkey is a key and a staunch European ally" (Babst, 2008: 29). Türkiye's position in NATO defence system and cooperation is still a top, but sometimes a debated issue in Turkish foreign policy and international security understanding.

Another European security institution of which Türkiye is a founding member is Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). The result of the efforts since 1972 was a permanent conference called the Conference on Security and Cooperation in Europe (CSCE). After the end of the Cold War, it turned into an institutional regional cooperation in the end of 1994, was renamed the OSCE (Dunay, 2006: 16-22). As Cebeci summarizes, OSCE's transformation since the end of the Cold War and its contemporary approach to new security environment are compatible with Türkiye's multilateralism and comprehensive security understanding, so Türkiye's role of contributing to the security in Europe within the framework of OSCE is of great importance (2017: 71-81).

One of the most current security and defense-oriented issues on Türkiye's agenda is the EU Foreign and Security Policy and the Security and Defense Policy. Türkiye is closely related to European

Union (EU) security and defense area, as the newest component of the construction of European security architecture, due to its candidate status for EU membership since 1999. Ukraine was granted candidate status in June 2022 (European Council, 2022: 4). Thus, rising the different dimensions of the foreign policy, security and defense of Europe/EU, with the discussions about the role of NATO (Maurer, Whitman and Wright, 2023; Erciyas and Soydemir, 2022), will accordingly reflected on Türkiye's agenda. Because the Ukraine-Türkiye relations have the potential to bring a new dynamism to the European security sphere in the future, in particular the EU (Stein, 2022; Vorotnyuk, 2016; Gözkaman, 2022).

While Turkey's foreign relations diversify and intensify, a similar development is observed in higher education institutions. In the 21st century, the number of Turkish universities and, accordingly, the number of International Relations and Political Science and International Relations undergraduate programs have increased. The foundations of international relations education in Türkiye date back to the second half of the 19th century. The first international relations course, *international law and diplomatic dispute*, was delivered in 1926. The first Faculty of Political Sciences (Ankara University) was under the influence of the French at first, but due to Türkiye's strengthening alliance with the USA, the US influence began to be seen in the understanding and method of faculty education during the Second World War. While Türkiye's NATO membership in 1952 increased the influence of the US in faculty education, an anti-US, NATO and anti-imperialist movement started in the following years. While only political history, law and diplomacy courses were conducted from the beginning, in 1967, two different courses, namely International Relations and International Politics, were introduced for the first time in the faculty. This transformation is also a parallel development with international relations gaining importance in the world. As the political realities of the period, subjects such as

national power, balance of power, imperialism, international organizations were started to be included in the lessons (Ataöv, 1967: 376-377). In the 1970s, departments of International Relations began to be opened in other major universities. In the 1980s, the International Relations departments were included in the Faculties of Economics and Administrative Sciences. With the end of the Cold War and the emergence of new issues in the 1990s, a significant increase was observed in the number of International Relations departments. From 1990 to 2000, 29 new International Relations Departments were established. In the first years of the 21st century, this number increased even more, and at the same time, similar programs were opened with different names. Türkiye's developing and diversifying foreign policy and foreign relations agenda paved the way for both the increase in the number of departments and the inclusion of different courses and subjects in the curricula in the 2000s (Kara, 2022: 111-115). This trend still continues. In 2012, there were 109 undergraduate programs under International Relations and similar names in 175 universities (public and private) in Türkiye (Eyrice Tepeciklioğlu, 2013: 304). As of May 2023, a total of 230 Turkish universities operate (127 public, 78 private, 16 in the TRNC and 9 abroad). These universities offer 86 undergraduate programs under the name of International Relations and 52 undergraduate programs under the name of Political Science and International Relations (some universities having more than one program in different faculties, 138 in total) (YÖK, 2023).

Almost all of these programs offer a compulsory Turkish Foreign Policy course (usually 2 semesters). Türkiye's relations with the USA and NATO have a significant place in the post-World War II history part of the Turkish Foreign Policy course content. Optional derivatives of this foreign policy course are also offered. Since the 2000s, security/international security courses are generally included in about half of all programs, which is actually a low rate (Keyman

and Ülkü, 2007: 101-102). These courses, which include security in theoretical and practical aspects, also focus on important actors and regions around Türkiye such as NATO, Russia, China, the Middle East, the Balkans and the Mediterranean. The diversification of security issues after the Cold War, Türkiye's position on the transit route of security threats, and the direct impact of these threats on the country were similarly reflected in the curricula of the same programs. The diversification of security issues after the Cold War, Türkiye's position on the transit route of security threats, and the direct impact of these threats on the country were similarly reflected in the curricula of the same programs. NATO's transformation since the 1990s, developments regarding the European security and defense identity, Common Foreign and Security Policy and European Security and Defense Policy have led to an increase in the number of international or global security-themed courses. These topics were included in other related course contents, at least.

There is at least one compulsory or elective course in every university of Türkiye regarding the European integration/European Union topics (Keyman and Ülkü, 2007: 102; Eyryce Tepeciklioğlu, 2013: 309-310). Generally, the names of the courses are: European Union, Turkey-European Union Relations, European Integration. In many programs, with minor name differences, courses such as European Security, EU Foreign Policy, EU Foreign and Security Policy, EU Security and Defense Policy, EU Institutions, EU Law are included in the curriculum. In most programs, the number of these courses is high. For instance, Political Science and International Relations undergraduate program of Niğde Ömer Halisdemir University offers European Union Integration and International Security courses in the 5th semester, European Union-Turkey Relations and European Security courses in the 6th semester, European Union Law and EU Foreign Policy courses in the 8th semester (NOHU, 2023). Although master's programs are not

discussed in the study, it should be noted that there is also an EU Foreign and Security Policy MA course in this example. The number of courses related to the economic and other policies of the EU is also quite high.

The content of a country's higher education programs, mainly those related to International Relations, are affected by the orientation and preferences of that country in its foreign relations, as well as regional and global developments. The study showed that the intensity of Turkey's relations with the European security institutions and the EU is heavily reflected in the International Relations and Political Science and International Relations undergraduate curriculum. An obvious increase in the number of courses on European integration, European Union, EU-Turkey relations, European security and such in the curricula is seen after Türkiye was granted the candidate country status in 1999 and started accession negotiations in 2005.

References

1. Ataöv, T. (1967). The teaching of international relations in Turkey. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 22(4), 373-383.
2. Babst, S. (2008). NATO and Turkey: Looking ahead. *Turkish Policy Quarterly*, 7(2), 27-32.
3. Cebeci, M. (2017). Turkey and the Organization for Security and Cooperation in Europe. In S. Toperich, and A. Ünver Noi (eds.), *Turkey and transatlantic relations* (p. 65-81). Center for Transatlantic Relations.
4. Dunay, P. (2006). *The OSCE in crisis*. Challiot Paper 88. Institute for Security Studies.
5. Erciyas, A. and Soydemir, A. (2022). Transformation of the EU Common Security and Defence Policy after 2014 regarding Ukraine crisis. *Journal of Security Strategies* 18(41), 1-30.

6. European Council (2022). European Council meeting (23 and 24 June 2022)-Conclusions. EUCO 24/22, CO EUR 21 CONCL 5.
<https://www.consilium.europa.eu/media/57442/2022-06-2324-euco-conclusions-en.pdf>
7. Eyrice Tepeciklioğlu, E. (2013). Türkiye’de uluslararası ilişkiler eğitimi: Lisans ve lisansüstü ders programlarının karşılaştırmalı bir analizi. *Ege Akademik Bakış* 13(3), 303-316.
8. Gözkaman, A. (2022). Türkiye’s foreign policy vis-à-vis the war in Ukraine: A new version of active neutrality. *Perceptions* XXVII(2), 159-176.
9. Kara, M. E. (2022). Türkiye’de Uluslararası İlişkiler disiplininin gelişimi. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 8(1), 110-121.
10. Maurer, H., Whitman, R. G., and Wright, N. (2023). The EU and the invasion of Ukraine: a collective responsibility to act? *International Affairs* 99(1), 219-238.
11. McGhee, G. C. (1954). Turkey joins the West. *Foreign Affairs*, 32(4), 617-630.
12. NOHU (2023). Department Courses Plan. PSIR.
<https://www.ohu.edu.tr/facultyofeconomicsadm/politicalscienc/e/courseplan>
13. Satana, N. S. (2013). Turkey. In A. J. Bellamy, and P. D. Williams (eds), *Providing peacekeepers: The politics, challenges, and future of United Nations peacekeeping contributions* (p. 355-375). Oxford University Press.
14. Smith, M. (2000). *NATO enlargement during the Cold War: Strategy and system in the Western alliance*. Palgrave Macmillan.
15. Stein, A. (2022). *Turkey’s response to the Russia-Ukraine crisis*. Foreign Policy Research Institute.

16. Vorotnyuk, M. (2016). *Foreign policy audit: Ukraine-Turkey*. Discussion Paper. Institute of World Policy.
17. YÖK (2023). YÖK Lisans Atlası. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php>

Андрій ГРИЦЕНКО
доктор педагогічних наук,
доцент, завідувач кафедри історії,
правознавства та методики навчання,
Глухівський національний педагогічний
Університет імені Олександра Довженка
м. Глухів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УВЕДЕННЯ ЗНАТЬ ПРО ЄВРОПЕЙСЬКУ БЕЗПЕКОВУ ПОЛІТИКУ ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НУШ

Значні зміни, що відбулися після російської агресії на Сході України в 2014 р. та, особливо, після повномасштабного російського вторгнення в Україну наприкінці лютого 2022 р., найактуальнішими стають аспекти ефективного опанування здобувачами загальної середньої освіти знань про Європейську безпекову політику, зокрема, під час вивчення навчальних дисциплін громадянської та історичної освітньої галузі [1].

Важливу роль для реалізації вищесказаного відіграє правильно сформовані методи навчання в ході організації освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти, як конструктивна єдність шляхів і способів ефективного передавання певної частини соціального досвіду, яка забезпечує успішну самореалізацію здобувачів освіти в ході їх навчальної діяльності. За чинними навчальними програмами згідно нового Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого

Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 [3] в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» питання європейської безпекової політики вивчаються в курсі, перш за все, всесвітньої, а також історії України в 11-му класі, де хронологічно розміщено історичний матеріал другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

З упровадженням в 2022 році до освітнього процесу 5-х класів нових модельних програм формування у здобувачів освіти знань про Європейську безпекову політику вийшло на вищий щабель. Зокрема, із запропонованих на сьогодні 12 модельних навчальних програм, щонайменше в десяти (у 5-6 класах), є можливість організувати ефективне вивчення означених аспектів.

Так дотичну тематику доцільно вивчати при вивченні таких предметів:

«Вступ до історії України та громадянської освіти» для 5 класу (модельні навчальні програми авторських колективів: 1) Бурлака О. В., Власова Н. С., Желіба О. В., Майорський В. В., Піскарьова І. О., Щупак І. Я.; 2) Желіба О. В., Мокрогуз О. П.; 3) Бакка Т.В., Желіба О.В., Мелещенко Т.В., Щупак І.Я.; 4) Гісем О.В., Мартинюк О.О.

«Досліджуємо історію і суспільство (інтегрований курс)» для 5-6-х класів (модельні навчальні програми авторських колективів: 1) Васильків І. Д., Димій І. С., Шеремета Р. В.; 2) Пометун О. І., Ремех Т. О., Малієнко Ю. Б., Мороз П. В.; 3) Гісем О. В., Мартинюк О. О., Гісем О. О., Охредько О. Е.

«Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти (інтегрований курс)» для 5-6-х класів (модельні навчальні програми авторських колективів: 1) Власова Н. С., Желіба О. В., Кронгауз В. В., Секиринський Д. О., Щупак І.Я.; 2) Кафтан М. В., Козорог О.Г., Костюк І. А., Мудрий М. М.,

Селіваненко В. В.; 3) Даниленко В. М., Гісем О. В., Мартинюк О. О., Охредько О. Е., Тарасюк Т. Д. [4].

В рамках цих навчальних предметів вчителі можуть розробляти власні модельні навчальні програми, де вивчати названі аспекти в 5-6-му класах, а також у 10-му класі, де вже декілька років вивчається курс «Громадянська освіта». Більш ґрунтовне вивчення цих аспектів можливе завдяки створенню курсів за вибором та факультативів на означену тему та, головним чином, в ході створення нових мультипредметних навчальних програм з предметів громадянської та історичної освітньої галузі для профільної загальної середньої освіти [2].

Ефективність опанування здобувачами загальної середньої освіти знань про Європейську безпекову політику досягається застосуванням в освітньому процесі цілого ряду інноваційних технологій, а також оновленням цілей та змісту навчання, зокрема, завдяки вдосконаленню нормативно-правової бази з визначенням основних вимог до обов'язкових результатів навчання на основі компетентнісного підходу.

Література

1. Гриценко А.П. Інформатизація процесу викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі з метою формування вміння використовувати знання про європейську політичну інтеграцію та реалізацію СБОП. *Спільна безпекова і оборонна політика Європейського Союзу: розробка та реалізація*. Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару з міжнародною участю. В межах проєкту Еразмус+ Модулі Жана Моне 621046-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE Європейська політична інтеграція: історична ретроспектива та сучасність. Глухів, 7 грудня 2022 р. / Упорядник: О. Чумаченко. Глухів, 2022. С. 21-27.

2. Гриценко А.П. Можливості використання ІТ-технологій у ході впровадження модельних навчальних програм громадянської та історичної освітніх галузей базової середньої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Сер. : Педагогічні науки. 2022. Вип. 1 (48). С. 108-117. URL: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-1-48-108-117> (дата звернення: 23.11.2022).
3. Державний стандарт базової середньої освіти. Сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 05.05.2023).
4. Модельні навчальні програми. Офіційний сайт Інституту модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/> (дата звернення: 06.05.2023).

Михайло ЖУК

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти,
Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти,
м. Суми, Україна*

"ОСВІТА 4.0" ЯК ФАКТОР ЄВРОПЕЙСЬКОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА БЕЗПЕКОВА СКЛАДОВА "ПЛАНУ МАРШАЛА ДЛЯ УКРАЇНИ"

Військова агресія проти України актуалізувала питання не тільки відсічі ворогу, а і перспективної спроможності до забезпечення безпеки на сучасному рівні. Саме тому при обговоренні «Плану Маршала для України» на першому місці

стоїть формування високотехнологічної держави, а не просте відродження країни на рівні розвитку на початок військової агресії.

Саме тому сьогодні актуальним є дослідження викликів розвитку Україні без вирішення яких реалізація цієї мети є дуже проблематичною.

1. Перш за все це виклики цивілізаційного розвитку, адекватність національних пріоритетів трендам, на які орієнтуються не тільки країни ЄС, всі розвинуті країни, а також ті, хто планує ними стати.

Серед них в першу чергу слід виділити такі.

- Адекватність розвитку у вимірі 4.0. Це тренди «4 промислової революції»

(штучний інтелект, 3D моделювання, інтеграція найсучасніших технологій), «Індустрія 4.0» (використання штучного інтелекту для створення в промисловості сучасних кіберфізичних систем, провідником є Німеччина, яка реалізує відповідну програму вже з 2011 року), «Глобалізація 4.0» (в центрі стоїть використання потенціалу штучного інтелекту).

Вже зараз іде активне дослідження позитивного та ризикового впливу штучного інтелекту на суспільний розвиток. Так за інформацією ВВС Україна в травні 2023 босів ІТ-гігантів викликали в Білий дім: говорили про ризики штучного інтелекту [1].

Відомий аналітик та критик «4 промислової» Н. Харарі взагалі в травні 2023 року висловив думку, що штучний інтелект почав замінювати людську цивілізацію на цивілізацію штучного інтелекту [12].

- Розвиток цифрового суспільства, який сьогодні відбувається в формування цифрової економіки, цифрової комунікації, цифрових знань, цифрової політики, цифрових медіа та відповідного розвитку

громадянського суспільства та «З-сектору». При цьому велика увага приділяється швидкої адаптації цифрових поколінь до самореалізації в сучасних умовах («Зумери» - 1996 р.н., «Альфа» - 2010 р.н., «Бета» - 2025 р.н. Саме їх особливості сприяли доповненню напрямів STEM STEAM та STREAM).

Вагомим фактором розвитку цифрового суспільства є і загроза глобальних пандемій типу «Covid-19».

- Інноваційний формат розвитку людського капіталу за умов пріоритетності формування суспільства знань та інновацій. Саме тому зараз активно досліджують сучасні навички в освіті, науці, комунікації, політиці. Дуже цікавим є і дослідження темпів «старіння професій» і «старіння знань» (втрата актуальності великих цілих масивів знань). Швидке зникнення традиційних, старіння наявних професій на ринку праці та попит на готовність людського капіталу до швидких суспільно-економічних в поєднанні із темпами старіння знань та інформації потребують готовності до випереджальної освіти та практично-спрямованої освіти, в якій компетентнісний підхід доповнюється пріоритетами формування «skills» (попит на які постійно змінюється). Саме тому в ЄС традицією є не тільки формування нових та постійне оновлення традиційних рамок компетенцій, а і структурування їх в формі програм формування навичок «skills».

Зараз в ЄС реалізується програма європейського 2023 як року навичок [10].

Дуже важливим є те, що вже зараз робляться прогнози по вимірам розвитку 5.0, 6.0. Так при прогнозуванні розвитку «індустрії 5.0» в порівнянні з «індустрією 4.0» в 2018 році було зроблено висновок про те, що ключом її пріоритетом буде персоналізація. «Освіта 4.0» вже орієнтується на

персоналізоване навчання. У відповідності до його аргументації в основі «Індустрії 4.0» лежить діджиталізація, а в основі «Індустрії 5.0» знаходиться персоналізація [10].

2. Для нашої країни особливу актуальність набувають виклики розвитку як перехідної держави. Виклики трансформаційного розвитку, коли зміни були здійснені не остаточно. Мабуть в перспективі дуже цікавим буде дослідження того, чому євроінтеграційний курс не перетворився в конкретні програми відповідності «Копенгагенським критеріям», виконання яких показувало рівень змін нових країн в їх готовності до вступу до Європейського Союзу.

Шлях до ЄС лежить не через емоції, а через критерії відповідності. І сьогодні це перетворюється на і на проблему національної безпеки.

3. Виклики розвитку освіти в умовах російської війни та після перемоги. Це абсолютно новий тип викликів. Він відображає і вміння організувати навчальний процес в умовах воєнного стану, і вміння реалізувати змішане навчання в умовах повітряних тривоги та в прикордонних закладах освіти, закладах освіти на звільнених після окупації територіях, і інтеграцію внутрішньо переміщених освіт в навчальний процес, і ефективні безпекові заходи і заходів психологічної підтримки учнів, студентів, вчителів, викладачів. Окремо слід виділити проблему тих, хто зараз знаходиться за кордонами України, навчається в школах та вузах інших країн і паралельно хочу навчатись в системі української освіти. Форс-мажором для освіти стала і ситуація організації навчального процесу за умов відключень електроенергії.

4. На думку автора, дуже актуальним є визначення місця освіти в «Плані Маршала для України». Вже зараз потенційні донори та інвестори підкреслюють, що вони бачать основним критерієм інвестування інноваційні напрями. Тому, мабуть це

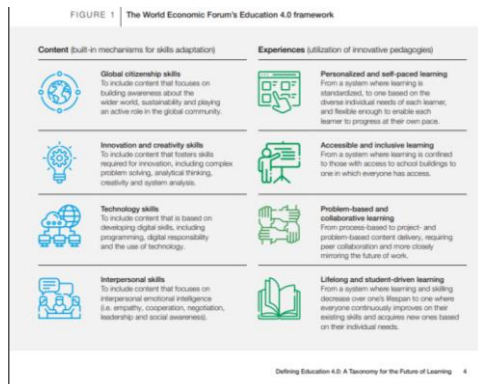
приведе до радикальних змін розвитку освіти і модернізації програм, які вже реалізуються. Так, на нашу думку, крім пріоритету критичного мислення, потрібна мікс-аналітика, що охоплює креативне мислення, дизайн мислення, Startup-мислення, переорієнтація на з енциклопедичної передачі знань на інтеграцію в навчання дослідницького компонента.

У відповідності до цих викликів одним з напрямів відповідей є вміння робити ефективні транзити. Давайте це розглянемо на прикладі освіти 4.0. Дослідження освіти 4.0 фактично розпочалось зразу після визначення того, що світ увійшов в 4 промислову революцію. Бо почалось дослідження виміру і суспільних змін 5.0, 6.0. Відповідності до цього почався аналіз освіти 4.0, 5.0, 6.0. В Україні вперше презентовано програму «Освіта 4.0: український світанок» в грудні 2022 року [2; 4]. Там дається посилання на аналітику Всесвітнього економічного форуму. Вона дійсно наближена до підходів ВЕФ, що відображаються в аналітичних звітах ВЕФ за останні 2 роки – «Catalysing Education 4.0 Investing in the Future of Learning for a Human-Centric Recovery INSIGHT REPORT MAY 2022» [6] та «Defining Education 4.0: A Taxonomy for the Future of Learning WHITE PAPER JANUARY 2023» [7].

На рівні визначення напрямку та пріоритетності «Освіти 4.0» виникає потреба модернізації (або заміни) попередніх підходів, стандартів. Наприклад, синхронізовано з ВЕФ цілі рамкову програму «Освіта 4.0» передбачає рамку компетенцій 4.0 [4; 7].

РАМКОВА ПРОГРАМА «ОСВІТА 4.0» ВСЕСВІТЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ФОРУМУ

▶ Контент	▶ ДОСВІД
▶ (вбудовані механізми адаптації навичок)	▶ (використання інноваційної педагогіки)
▶ навички глобального громадянства	▶ індивідуальне та самостійне навчання
▶ інноваційні та творчі навички	▶ доступне та інклюзивне навчання
▶ технологічні навички	▶ проблемне та спільне навчання
▶ навички міжособистісного спілкування	▶ навчання впродовж усього життя, орієнтоване на учня

В свою чергу перехід на рівень «Освіти 4.0» передбачає формування компетентностей через розвиток навичок. Саме це один з основних напрямів формування рамок компетенцій в ЄС. Нагадаю це на прикладі рамки цифрових компетенцій. В 2017 році в ЄС визначив Рамку цифрових компетенцій для педагогів «DigCompEdu». DigCompEdu - це науково обґрунтована основа, яка підтримує розвиток цифрових компетентностей, характерних для педагога.

Розроблений службою науки та знань Європейської Комісії, «DigCompEdu» описує 22 компетенції, організовані в шести областях. У центрі уваги не технічні навички. Швидше,

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union

рамки мають на меті детально описати, як цифрові технології можна використовувати для вдосконалення та інновації освіти та навчання. Зараз ЄС працює над подальшою реалізацією цього напряму діяльності в програмі Digital Europe Programme and revealing Decision (EU) на період 2021-2027 рр., з нею можна ознайомитись в Official Journal of the European Union L 166/1. В пункті 14 визначаються 5 цілей (переклад українською зроблено Google translate) - високопродуктивні обчислення; штучний інтелект; кібербезпека та довіра; розширені цифрові навички; та розгортання та найкраще використання цифрових можливостей та сумісності. В пункті 17 підкреслюється важливість формування єдиного цифрового ринку, європейських центрів цифрових інновацій, інноваційних хабів та їх взаємодії [8].

На нашу думку, для дослідження «освіти 4.0» на рівні постановки проблеми є стаття дуже цікава стаття «Education 4.0 and its key role in sustainable development Education 4.0 and its key role in sustainable development». Patrick Blessinger, Ahmad Samarji and Haydeé Ramírez Lozada 06 July 2022 [5]. Є її переклад. Освіта 4.0 та її ключова роль у сталому розвитку [3].

В більшості джерел «Освіта 4.0» розглядається як цифрова освіта. А це означає більші пошукові можливості, можливість цифрового контенту та візуалізації, мережевий потенціал, змішане навчання і багато інших вимірів. Раджу ознайомитись зі статтею Невіна Джоші «Розуміння освіти 4.0: Майбутнє навчання за допомогою машинного навчання», що розміщено в журналі «Forbs» від 31.03.2022 [11]. На думку Н. Джоші: «завдяки здатності технологій постійно підтримувати зв'язок, трудові обов'язки стають дедалі гнучкішими та адаптивними. Освіта 4.0 – це зміна разом із змінами, а для вищих навчальних закладів це означає з'ясування того, що знадобиться їхнім майбутнім випускникам».

Розбудова освіти 4.0 в Україні створює «вікно можливостей» для створення високотехнологічної держави, в якій людський капітал буде спроможний забезпечити інноваційну модель розвитку нашої країни. А для цього потрібні швидкі транзити досвіду реалізації рамок компетенцій в навичках (skills), особливо в реалізації цифрових компетентностей. Транзити передбачають рішення не на рівні постановки проблеми, а на рівні сучасних програм. Можливо формування освіти 4.0 передбачає нову модель медійної підтримки в формі цифрових мереж, хабів, «біг дата» ефективного досвіду»

Література

1. Босів ІТ-гігантів викликали в Білий дім: говорили про ризики штучного інтелекту. *BBC.com/ukrainian* : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-65412092> (дата звернення: 05.05.2023).
2. Міністр освіти і науки України презентував програму великої трансформації «Освіта 4.0: Український світанок». *МОН України* : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/ministr-osviti-i-nauki-ukrayini-prezentuvav-programu-velikoyi-transformaciyi-osvita-40-ukrayinskij-svitanok> (дата звернення: 10.12.2022)
3. Освіта 4.0 та її ключова роль у сталому розвитку.
4. *ВЗЕД КІІІ* : веб-сайт. URL: <https://forea.kpi.ua/osvita-4-0-ta-yiyi-klyuchova-rol-u-stalomu-rozvytku%EF%BF%BC/> (дата звернення: 20.07.2022)
5. Програма великої трансформації: «Освіта 4.0: український світанок». *НЕНС* : веб-сайт. URL: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/05/SVITANOK.pdf> (дата звернення 10.12.2022)

6. Blessinger Patrick, Samarji Ahmad and Lozada Haydeé Ramírez . «Education 4.0 and its key role in sustainable development Education 4.0 and its key role in sustainable development». *Universityworldnews* : веб-сайт. URL: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20220706155955415> (дата звернення 06.07.2022).
7. Catalysing Education 4.0 Investing in the Future of Learning for a Human-Centric Recovery INSIGHT REPORT MAY 2022. *WEF* : веб-сайт. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Catalysing_Education_4_0_2022.pdf (дата звернення: 16.05.2022)
8. Defining Education 4.0: A Taxonomy for the Future of Learning. White paper january 2023 *WEF* : веб-сайт. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Defining_Education_4.0_2023.pdf. (дата звернення: 12.12.2022).
9. Digital Europe programme (2021–2027) last update. *EUROPA.EU* : веб-сайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/digital-europe-programme-2021-2027.html> (дата звернення: 24.09.2021).
10. European Year of Skills 2023. *Commission.Europa.EU* : веб-сайт. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-year-skills-2023_en (дата звернення: 23.12.2022).
11. Rossi Ben. What will Industry 5.0 mean for manufacturing? *Raconteur.net* : веб-сайт. URL: <https://www.raconteur.net/manufacturing/manufacturing-gets-personal-industry-5-0/> (дата звернення 07.03.2018).
12. Understanding Education 4.0: The Machine Learning-Driven Future Of Learning Naveen Joshi Former Contributor Mar 31, 2022. *Forbes* : веб-сайт. URL: <https://www.forbes.com/sites/naveenjoshi/2022/03/31/understa>

[nding-education-40-the-machine-learning-driven-future-of-earning/?sh=1877d5325bc2](#) (дата звернення: 31.03.2022).

13. Yuval Noah Harari argues that AI has hacked the operating system of human civilisation. Apr 28th 2023. By Invitation May 16th 2023. Economist : веб-сайт. URL: <https://www.economist.com/by-invitation/2023/04/28/yuval-noah-harari-argues-that-ai-has-hacked-the-operating-system-of-human-civilisation> (дата звернення: 16.05.2023).

Ірина КАЗАНЧУК

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
права та процесу факультету №1,*

*Харківський національний університет внутрішніх справ,
м. Харків, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Охорона навколишнього природного середовища займає одне з провідних місць в політиці країн-членів Європейського Союзу, а тому повинно бути пріоритетним і для України, яка обрала шлях євроінтеграції усіх сфер суспільного життя. *Нажаль, воєнними діями завдано непоправної шкоди природному середовищу нашої країни. Так, за оцінками експертів, з початку широкомасштабного вторгнення РФ як країни агресора на територію України зафіксовано понад 240 злочинів проти довкілля, наслідки яких доведеться долати ще не одне десятиліття [1].* Тому проблема відновлення екологічної

рівноваги, забезпечення належного стану правової охорони навколишнього природного середовища шляхом впровадження європейських норм і стандартів в національне законодавство на сьогодні набуває особливого значення.

В Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 № 2697-VIII передбачено пріоритетність забезпечення всебічної охорони природних ресурсів, переосмислення змісту і значення охорони екосистеми у досягненні збалансованого розвитку важливих галузей господарства і промисловості [2].

Ефективність функціонування суб'єктів охорони і використання природних ресурсів, у тому числі забезпечення їх прав у природоохоронній сфері неможливе без створення дієвого механізму їх правового регулювання. З кожним роком проблематика визначення шляхів удосконалення правового регулювання сферою охорони природних ресурсів привертає до себе все більший і більший інтерес законодавців, громадськості та наукової спільноти.

Насьогодні нормативно-правова база, якою врегульовано сферу охорони і використання природних ресурсів на загальнодержавному і регіональному рівнях включає в себе чималу кількість нормативно-правових актів різної юридичної сили. При цьому суб'єктний склад природоохоронних відносин, які регулюються діючим законодавством достатньо великий. Слід також визнати, що сучасний стан приведення нормативно-правових актів України, які регулюють правовідносини у сфері охорони природних ресурсів, до положень європейського законодавства часто обмежується декларативними нормами. Враховуючи це, виникає потреба у побудові концептуально нової правової системи, адаптованої до реалій життя та права ЄС, належній правовій регламентації діяльності суб'єктів

природоохорони, удосконаленні системи управління природничим фондом, оновленні правового статусу органів лісового господарства та інших суб'єктів охорони природних ресурсів, кодифікації національного природоохоронного законодавства.

На нашу думку пріоритетними напрямками щодо удосконалення стану нормативно-правового регулювання охорони навколишнього природного середовища в умовах розвитку процесу євроінтеграції України є:

1) внесення змін та доповнень до норм адміністративного законодавства, і зокрема до КУпАП в частині встановлення жорсткіших санкцій за порушення вимог лісового законодавства, а також щодо підстава притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності за неподання, несвоєчасне подання, або за подання завідомо недостовірної інформації з питань природоохорони. Крім того, з аналізу норм КУпАП, слід вказати, що в ньому відсутні склади правопорушень, які спрямовані на захист відносин приватної власності на ліси, натомість КУпАП містить склади правопорушень, які пов'язані з захистом і охороною державної власності (ст. 49). У цьому аспекті є необхідність законодавчого гарантування реалізації принципу рівності форм власності на природні ресурси [3, с. 14]. Тому доцільно доповнити зміст КУпАП окремою статтею щодо врегулювання питання захисту усіх форм власності у першу чергу на лісові ресурси;

2) внесення доповнень до Закону України «Про доступ до публічної інформації» щодо чіткого визначення переліку суб'єктів, уповноважених надавати екологічну інформацію на державному і регіональному рівнях з питань охорони природних ресурсів, і насамперед лісів, окреслення видів їх відповідальності за ненадання або перешкоджання отриманню

інформації про незаконні порубки лісів, проведені заходи щодо захисту і відновлення лісів;

3) розвиток електронного урядування на рівні регіонів з метою підвищення якості надання адміністративних послуг (створення державних екологічних реєстрів та забезпечення доступу до публічної їх частини), системи безоплатної допомоги з одночасним забезпеченням системи моніторингу стану охорони навколишнього природного середовища;

4) приведення положень Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» у відповідність з європейським законодавством;

5) всебічне впровадження Загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля» з метою надання пересічним громадянам вільного доступу до інформації про стан навколишнього природного середовища, наявні екологічні ризики/загрози для безпечної життєдіяльності; модернізації державного управління та цифровізації процесу надання адміністративних послуг у природоохоронній сфері [4, с. 57]. У цьому аспекті слід зазначити, що в Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженій Постановою Кабінету міністрів України від 5 серпня 2020 р № 695 було визначено важливість забезпечення доступності соціальних сервісів та адміністративних послуг. На виконання цього завдання урядом вказано на необхідність удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує механізм надання публічних послуг, запровадження можливості отримання електронних послуг через смартфон та через мобільний додаток Єдиного державного веб-порталу електронних послуг «Портал Дія», облаштування відкритих Wi-Fi зон у громадських місцях тощо [5];

6) з метою належного виконання вимог розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649 «Про

схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» [6] та розуміння усіма суб'єктами природоохорони та природокористування важливість розвитку системи електронних послуг в Україні склалася необхідність у комплексному впровадженні організаційно-правових механізмів електронного урядування і інформатизації органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері раціонального використання, охорони і відтворення природних ресурсів.

Література

1. Возний Олександр. День охорони довкілля в умовах війни. *Українська правда*, 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/06/5/7350341/>
2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 16. ст.70.
3. Артеменко О. В. Державна політика щодо природокористування у контексті забезпечення національної безпеки України: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.01. Київ, 2018. 20 с.
4. Єгорова-Луценко Т.П. Цифровізація у сфері надання адміністративних послуг. *Цифрові трансформації України 2020: виклики та реалії*: зб. наук. пр. НДІ ПЗІР НАПрН України № 1 за матеріалами круглого столу, 18 вересня 2020 р. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. С. 53-62.
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
6. Про схвалення Концепції створення загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля» :

розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.11.2018 № 825-р. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/proshvalennya-koncepciyi-stvorennya-zagalnodержavnoyi-avtomatizovanoyi-sistemi-vidkrite-dovkilliya>

Богдана КАРАБІН
*аспірантка кафедри історії,
правознавства та методики викладання
Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка,
м. Глухів, Україна*

РЕТРОСПЕКТИВА УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКОГО ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ АСПЕКТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПРОСТОРУ

Перспективи членства України в ЄС та НАТО на пряму залежать від послідовності української сторони у проведенні проєвропейських реформ та поглибленні співробітництва з європейськими країнами в різних сферах розвитку. Одним із потенційних чинників сприяння розвитку відносин України з провідними державами Західної Європи та її інтеграції до європейських структур співробітництва і безпеки є «стратегічна відкритість» обох партнерів. І Україна, і Європейська спільнота (інституції та національні держави) формують стратегію свого розвитку, намагаються визначити свої специфічні ролі та моделі виживання у майбутньому. Ці пошуки ідентичності у швидкозмінному середовищі надають можливість партнерам брати активну участь у визначенні цілей та пріоритетів одне одного [3].

Важливим аспектом у інтеграційних процесах залишається системний аналіз практичного досвіду співпраці України з країнами Євросоюзу у галузі науки та освіти. Добрі традиції таких відносин в гуманітарній сфері на рівні міністерств і академій наук існує між Україною, Німеччиною, Австрією, Францією, Великою Британією та деякими іншими членами ЄС [4]. В даній доповіді пропонується для розгляду один із прикладів співпраці України з Литвою.

У процесі дослідження професійної, наукової та просвітницької біографії українського краєзнавця Михайла Федоровича Пономаренка (1920-2010) було виявлено його листування з литовським професором С.С. Парвідасом. Вів дане спілкування дослідник у процесі вивчення питання походження назви села Домантове, Золотоніського району, Черкаської області. Листи датуються 1959 р., саме в цей час М.Ф. Пономаренко був задіяний у зборі матеріалів для написання енциклопедичного видання «Історія міст і сіл: Черкаська область», що побачило світ у 1972 році. Варто зазначити, що назва населеного пункту, була довгий час дискусійним питанням, тому краєзнавець підійшов до з'ясування даної інформації дуже скрупульозно, що заслуговує окремої уваги. У своїх листах до Михайла Федоровича С.С. Парвідас описує історію князя Даумантаса, походження та значення даного імені, а також надає переклад статті «Даумантас» з литовської енциклопедії [1, арк. 11-28].

Також, в особовому фонді Михайла Федоровича зберігаються листи-відповіді на його звернення від Інституту литовської мови і літератури Литовської РСР. У процесі листування з Інститутом литовської мови і літератури Литовської РСР Михайло Федорович отримав інформацію з литовської енциклопедії про княжий рід Довмонтів, а саме, що «Довмонтов у руських літописах називається Довмонтом, іноді

Домонт це рід литовських удільних князів відомий з XIII століття» [1, арк. 1].

На жаль, у томі «Історія міст і сіл Української РСР: Черкаська область» не було опубліковано весь текст нарису з історії села Домантове, який написав краєзнавець, у результаті плідних досліджень за участі литовської сторони. Однак, даний епізод вартий уваги у сучасних інтеграційних реаліях, як приклад формування вільного дослідницького простору. Адже спілкування М.Ф. Пономаренка з литовськими установами та їх представниками відбувалося напряму від його персони. І сприяло вирішенню та усуненню білих плям саме в українській історії.

Адже ключовим аспектом у процесі формування європейського науково-дослідницького простору є те, що зацікавлені країни і регіони обмінюються досвідом, отримують практичні знання, а також створюють взаємозв'язок між стратегіями, для забезпечення соціальної безпеки дослідників, додаткових стимуляцій приватних досліджень і інновацій, наукової співпраці [2].

Література

1. ДАЧО.Ф.Р-5428. Оп. 1. Спр. 39. 39 арк.
2. Європейський науковий простір. Веб-сайт. URL: <https://www.wikiwand.com/uk/ERA> (дата звернення – 07.05.2023)
3. Інтеграційні процеси в Україні: роль ЗМІ. Освіта.ua: веб-сайт. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/journalism/22534/> (дата звернення – 07.05.2023)
4. Круглашов А. Співпраця України та Європейського Союзу в галузі освіти і науки. *Політичний менеджмент*. №4. 2005. С. 115-126.

Олександр КІКОТ

студент 1 курсу

ОПП Середня освіта (Історія),

Навчально-наукового інституту

Глухівський НПУ ім. О.Довженка,

м.Глухів, Україна

*Науковий керівник: **Наталія Петренко***

асистент кафедри історії,

правознавства та методики навчання,

Глухівський НПУ ім. О.Довженка

м.Глухів, Україна

ПЕРЕВАГИ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В ЄС ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Надання Україні важливого статусу кандидата на вступ до ЄС не вирішує питання про те, на що саме Євросоюз розраховує від цього кроку. Ця тема згадується в дискусіях з різних поглядів. Одні вважають, що це сигнал підтримки, інші – геополітичну необхідність. Проте, насправді, надання кандидатури України до ЄС може виявитися корисним для самого Євросоюзу, який має прагнути до стратегічної автономії від інших світових держав.

У цьому плані Україна може бути корисною для ЄС, який прагне збільшити свою самостійність у прийнятті рішень і в діях. Концепція стратегічної автономії передбачає, що ЄС має збільшувати свою здатність до самостійних дій, коли це потрібно, а також співпрацювати з партнерами у разі можливості. У цьому контексті Україна може допомогти ЄС у зміцненні його геополітичної позиції в регіоні та збільшенні його потенціалу в сфері міжнародних відносин [1].

Європейський Союз має розвивати інструменти для незалежної міжнародної політики, і цьому має допомогти

стратегічна автономія. Ця концепція передбачає здатність ЄС діяти самостійно в разі необхідності, а також співпрацювати з партнерами. Зокрема, стратегічна автономія має допомогти подолати проблеми, такі як залежність від США, Росії та інших країн, технологічна залежність, швидкість і ефективність видобування ресурсів та логістичні проблеми. Вимірюючи стратегічну автономію у політичному, безпековому та економічному аспектах, можна зрозуміти, що Україна має бути важливим партнером для ЄС.

Україна має потенціал стати важливим партнером для сильної економіки ЄС. Розглядаючи бізнес-моделі великих європейських компаній, можна побачити, що деякі виробничі процеси перенесені до Південно-Східної Азії, зокрема, до Китаю, Індії та Бангладеш. Релокація цих процесів до України може бути вигідною для європейського бізнесу, оскільки ланцюжок доданої вартості скоротився би [2].

Україна може позитивно вплинути на економіку ЄС з точки зору продовольчої безпеки. Крім того, Україна має потенціал як постачальник якісних продуктів харчування, а не тільки сировини. Це дозволить знизити залежність від поставок з-за меж ЄС, що сприятиме розвитку ланцюгів доданої вартості та підвищенню економічної стійкості. Крім того, Україна має великий потенціал у сфері ІКТ, що дає можливість використовувати розвинений людський капітал для підтримки цього сектору. Кількість фахівців в сфері ІКТ зростає, що свідчить про динаміку розвитку цієї галузі в Україні.

У Європейському Союзі понад 55% компаній повідомляють про труднощі з наймом працівників у сфері ІКТ. Це призводить до нестачі кваліфікованих спеціалістів та програшу в «битві за таланти» з США, а також до того, що малі та середні бізнеси не можуть конкурувати з технологічними гігантами. Проте надання Україні доступу до чотирьох свобод

ЄС - свободи руху людей, послуг, капіталів та товарів – дозволить Європейському Союзу збільшити свою цифрову автономію від Штатів та Китаю, використовуючи розвинений людський капітал та інновації України [1].

Україна може допомогти зміцнити обороноздатність ЄС. Російська агресія на сході України показала, що українські збройні сили є одними з найбільш бойових в Європі. Зараз понад мільйон осіб входять до складу військових сил, які захищають Україну та набувають унікального досвіду, неповторного в Європі з часів Другої світової війни. За останні 8 років Україна зробила значний крок у зміцненні своїх військових здібностей: витрати на оборону зросли з \$2,3 млрд (близько 1,6% ВВП) у 2013 році до \$5,9 млрд (близько 4% ВВП) у 2020 році. Ці фактори роблять Україну важливим партнером для Євросоюзу, який розуміє потребу в зміцненні своєї безпекової та оборонної політики та уникнення ризиків, пов'язаних з залежністю від Сполучених Штатів у цих сферах [3].

Україна сьогодні є символом боротьби з колоніальним минулим та боротьби за власний цивілізаційний вибір. Успіх України може стати історією успіху та довести, що перехід до суспільства з розвинутою ринковою економікою, демократичного та незалежного, є можливим. Це збільшить привабливість такого шляху розвитку в регіоні, одночасно зменшивши вплив Росії та Китаю. Останні зможуть продовжувати роздмухувати тези про слабкість Європейського Союзу, невдачу зусиль у прагненні до якісних змін та неминучу підпорядкованість імперії.

Література

1. Ливч Д., Шаіпова Ю., Костриба О. Посилити ЄС: чому членство України потрібне самому Євросоюзу. *Європейська правда*. URL:

<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/09/27/7147575/> (дата звернення 5.05.2023).

2. Терещук А. Вступ України до ЄС: переваги для громадян та бізнесу. ЮРЛІГА. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/211004_vstup-ukrani-do-s-perevagi-dlya-gromadyan-ta-bznesu (дата звернення 6.05.2023).
3. Умланд А. П'ять аргументів на користь розширення: чому ЄС не повинен відмовити Україні. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2022/06/9/7140912/> (дата звернення 6.05.2023).

Андрій КЛЮЄВ
*аспірант кафедри історії,
правознавства та методики навчання,
Глухівський НПУ ім. О. Довженка
м.Глухів, Україна*

РОЛЬ ПОЛЬЩІ У СПІВРОБІТНИЦТВІ УКРАЇНИ З ЄС І НАТО

Проблему зовнішньополітичної орієнтації України привертала та продовжує привертати увагу дослідників, які у своїх працях висвітлювали геополітичні пошуки Української держави у площині «Захід-Схід». Починаючи з часів незалежності євроатлантичний вектор зовнішньої політики України став для неї визначальним. «Україна як велика європейська держава не може залишатися осторонь співпраці з Північноатлантичним альянсом, зокрема у розбудові архітектури безпеки», пише у своїй статті Н. Чорна [7].

Перспективи взаємовідносин між Україною, НАТО та ЄС займали важливе місце в роботах Б. Губського, М. Кордона, А. Кудряченка, Г. Перепелиці, І. Тодорова, С. Федуняка та інших. Автори обґрунтовували необхідність входження України в НАТО та співробітництво з ЄС заради підтримки безпеки, стабільності в Європі та світі, економічного розвитку [7].

Роль Польщі у взаємовідносинах України з ЄС та НАТО обґрунтували М. Алексієвець, Я. Секо, Є. Бершад, В. Васюк, В. Глібов та Д. Горун, А. Кирчів, Я. Матійчик, Ф. Медвідь, А. Пивоваров, С. Стоєцький. Вчені у своїх працях підкреслили стратегічне партнерство двох держав звернули увагу на геополітичні розрахунки польського уряду. Науковці дійшли висновку, що офіційна Варшава і надалі буде підтримувати євроатлантичні устремління України, продовжувати захищати її інтереси на міжнародній арені [7].

Польща підтримує Україну на шляху до європейської та євроатлантичної інтеграції, держави вдаються до взаємного визнання та підтримки зовнішньополітичних орієнтирів одна одної, тим самим вони роблять спільний внесок у забезпечення взаємної безпеки та формують безпековий простір Європи.

Таким чином, європейський та євроатлантичний контекст взаємин Польщі з Україною зберігає свою актуальність.

Взаємна зацікавленість України і Польщі обумовлена пошуком шляхів залучення та реалізації нових можливостей у воєнній та економічній сфері.

Після окупації Криму та військової агресії Росії проти Української держави відносини між Польщею та Україною перешли на новий рівень співпраці у безпеко-оборонній сфері.

Основні цілі такого співробітництва були визначені раніше Угодою між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Польщі про розвиток військового співробітництва, що була підписана 3 лютого 1993

р. під час офіційного візиту в Україну міністра оборонного відомства РП З. Оконського. У ній були визначені головні пріоритети, які стосувалися роззброєння і заходів, спрямованих на зміцнення довіри й співробітництва для гарантування взаємної європейської та міжнародної безпеки; спільного навчання військ і штабів; тилового і технічного забезпечення; соціальних питань, правової діяльності у Збройних силах; питань співробітництва військ протиповітряної оборони, авіації та військово-морських сил; участі Збройних сил у вирішенні завдань цивільної оборони та охорони навколишнього середовища [3].

Згідно з цією угодою, Україна і Польща почали розвивати військово-політичну співпрацю щодо пошуку шляхів активізації співпраці з країнами Вишеградської групи, подальшого розвитку багатостороннього співробітництва у військовій сфері за схемами: Україна–Польща–США, Україна–Польща–Велика Британія, Україна–Польща–Канада; співробітництво у галузі радіаційного, хімічного та бактеріологічного захисту; у галузі знищення протипіхотних мін; в галузі ліквідації наслідків, пов'язаних з викидом до атмосфери (екологічне забезпечення); у галузі надання допомоги в сертифікації та виробництві згідно зі стандартами НАТО [1].

Після входження Польщі у НАТО, а згодом і в ЄС відносини України і Польщі зазнали значного поживлення. Відносини розвивалися у напрямках спільної участі у навчальних програмах Північноатлантичного альянсу, створення українсько-польського миротворчого батальйону, задіяності у різноманітних акціях НАТО тощо. За допомогою Польщі були налагоджені двосторонні відносини з провідними західними країнами. Беззаперечну роль відіграла Польща у представленні України в європейсько-атлантичних організаціях, вона активно лобювала у них інтереси нашої країни [1].

16 вересня 2014 року Європейський парламент ратифікував Угоду синхронно з Верховною Радою України (у вигляді телемосту за допомогою технології Skype). За ратифікацію проголосувало 355 депутатів Верховної Ради та 535 депутатів Європарламенту. Першими з країн-членів ЄС угоду ратифікували Румунія, Литва та Латвія. Польща схвалила угоду 2 березня 2015 року. Строк дії Угоди необмежений [8].

Починаючи з 2014 року Польща на мировій арені рішуче відстоює необхідність посилення тиску на російську сторону з метою відновлення територіальної цілісності України у міжнародно визнаних кордонах.

Події 24 лютого 2022 року ще більше консолідували представників усіх політичних партій та сил Польської держави та польського суспільства на всебічну підтримку України.

Офіційна Варшава проводить наступні заходи щодо входження України в ЄС та НАТО [4]:

1. Використовує наявні дво- та багатосторонні інструментарії впливів на міжнародній арені на підтримку.
2. Керівництво Польської держави під час двосторонніх зустрічей наголошує на посиленні санкцій проти РФ та наданні нашій державі військової, фінансової та гуманітарної допомоги.
3. Проводить активну кампанію на підтримку членства України в Європейському Союзі.

Під час візиту міністра закордонних справ Великої Британії Ліз Трасс у лютому 2022 року до Києва було оголошено про створення британсько-польсько-українського союзу. Новий альянс сприяє посиленню співробітництва з країн у сфері економіки та безпеки. Велика Британія та Польща є ключовими союзниками України з надання військової, гуманітарної та фінансової підтримки. А для України об'єднання зусиль в

оборонній сфері з країнами східного флангу Альянсу це важливий елемент безпеки в протидії російським окупантам.

Всього створені і діють такі малі союзи: Асоційоване тріо (Грузія, Республіка Молдова, Україна), Люблінський трикутник (Польща, Литва, Україна), Квадрига (Україна, Туреччина), Союз Велика Британія-Польща-Україна, Союз Румунія-Республіка Молдова-Україна). Малі союзи слугують основою майбутньої інтеграції України до ЄС і НАТО. Створюючи міцний фундамент на двосторонньому, тристоронньому рівні, наша держава засвідчує себе як міцного партнера та союзника [2].

Польща виступає за те, щоб Україна стала членом Європейського Союзу через кілька років після війни. Саміт Україна-ЄС підтвердив, що швидка інтеграція України з ЄС відбувається завдяки польській ініціативі [4].

За вступ України до ЄС висловився міністр закордонних справ Польщі Збігнев Рау «Ми маємо підтримувати України настільки, наскільки можемо, і якнайшвидше». Він додав, що Україна «зробила все, щоб отримати звання країни, найбільш відданої європейським цінностям», оскільки українці «борються за них і сплачують за це найвищу ціну»[4].

«Варшава підтримує швидкий шлях інтеграції України до ЄС» – заявив президент Польщі Анджей Дуда. Польський лідер виказав надію, що щогорічний звіт Єврокомісії наблизить вступ України до ЄС : «Звіт ЄС ми отримаємо у травні, і сподіваюся, що це буде черговий крок, який наблизить Україну до повного членства в ЄС» [5].

Маршалок Сенату Польщі Станіслав Карчевський підчас X сесії Міжпарламентської асамблеї у Києві заявив, що Польща поділиться з Україною досвідом вступу до НАТО та Європейського союзу.

За словами Карчевського, Європейський союз стане сильнішим, коли Україна увійде до його складу. Він додав, що

Польща готова поділитися своїм досвідом вступу в ЄС та НАТО. «Ми будемо будувати сильніший Європейський союз. А сильніший ЄС – це союз з Україною. Вищий рівень безпеки також пов'язаний із членством України в НАТО. [6].

Отже, держави-члени НАТО значно збільшили двосторонню підтримку Україні та надають їй ще більше зброї і техніки, а також забезпечують навчання особового складу, щоб Україна була в змозі реалізувати своє право на самооборону, закріплене у Статуті Організації Об'єднаних Націй. Крім того, держави-члени Альянсу оказують вагомому фінансову допомогу і забезпечують гуманітарну підтримку, зокрема, приймаючи українських біженців. Вони активізували допомогу Україні для забезпечення її перемоги

Література

1. Алексієвєць М., Ільчук І. Безпеко-оборонний вектор співпраці України і Польщі в європейсько-атлантичному контексті (1991–2014 р.р.). URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Aleksiievets_Mykola/Bezpeko-oboronnyi_vektor_spiivpratsi_Ukrainy_i_Polschi_v_ievropeisko-atlantychnomu_konteksti.pdf (дата звернення 11.05.23).
2. Браїлян Є. Не лише ЄС і НАТО: малі союзи в зовнішній політиці України. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/04/12/ne-lyshe-yes-i-nato-mali-soyuzu-v-zovnishnij-polityczy-ukrayiny/> (дата звернення 11.05.23).
3. Політичні відносини між Україною та Польщею. URL : <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/228-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-polysheju> (дата звернення 11.05.23).
4. Польща хоче вступу України в ЄС за кілька років... Європейська правда. URL:

<https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/01/30/7155138/>
(дата звернення 11.05.23.)

5. Польша та Італія підтримують швидку інтеграцію України до ЄС. *Укрінформ*. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3697093-polsa-j-italia-pidtrimuut-svidku-integraciju-ukraini-do-es-prezidenti.html> (дата звернення 11.05.23).
6. Польша та Литва поділяться з Україною досвідом вступу до НАТО та ЄС. URL : https://ck-oda.gov.ua/docs/2019/19062019_2.pdf. (дата звернення 11.05.23)
7. Чорна Н. Євроатлантичний вибір України та роль Польщі у його реалізації: українська історіографія. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Chorna_Nataliia/Polsko-ukrainski_vidnosyny_v_konteksti_intehratsii_Polschi_do_NAT_O_ta_Yes.pdf (дата звернення 11.05.23).
8. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: <https://uk.wikipedia.org/> (дата звернення 11.05.23).

Віталій КРИЖАНІВСЬКИЙ

*кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри історії,
правознавства та методики навчання
Глухівський НПУ ім. О. Довженка*

*м. Глухів, Україна,
провідний науковий співробітник відділу давніх актів
Центральний державний історичний архів України,
м. Київ*

ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІЙ СПАДЩИНІ Ю. ПАВЛЕНКА

В українській історичній науці 1990-х – 2010-х рр. спостерігається непростий процес подолання методологічного монізму та становлення цивілізаційного підходу при осмисленні соціокультурного розвитку України та людства загалом [1; 7 – 9; 11]. Доречно відмітити, що своєрідними піонерами в цій сфері стали визначні українські мислителі: док. філос. наук С. Кримський (1930 – 2010), док. філос. наук Ю. Павленко (1957 – 2012) та док. екон. наук Ю. Пахомов (1928 – 2014) [1 – 7; 9 – 10]. У нашій розвідці зупинимося лише на творчій спадщині багаторічного співробітника Інституту археології НАН України, Інституту світової економіки та міжнародних відносин НАН України Ю. Павленка, який разом з колегами розробив комплексну концепцію цивілізаційного розвитку України від доби енеоліту до сьогодення з футурологічним прогнозуванням перспектив євроінтеграції нашої держави.

Можна виокремити такі базові положення його концепції:

1) Україна – органічна частина Макрохристиянського цивілізаційного світу. Утім Макрохристиянський цивілізаційний

світ неоднорідний та складається з трьох цивілізаційних регіонів: а) Латиноамериканський (католицький світ), Західноєвропейсько-Північноамериканський (католицько-протестантський світ), Східноєвропейсько-Євразійський або Православно-Слов'янський (православний світ із вкрапленням ісламу та буддизму).

2) проєкт ЄС віддзеркалює світогляд населення Західноєвропейсько-Північноамериканського цивілізаційного регіону, який ґрунтується на ідеалах поваги до особистості, свободи, юридичної рівності, приватної власності, закону. При реалізації цих базових ідеалів закономірно отримаємо ліберально-демократичну правову державу з сильним громадянським суспільством та ринковою економікою.

3) у 1970-х – 2010-х рр. в межах процесу глобалізації помітні спроби поширити ліберальні цінності Західноєвропейсько-Північноамериканського цивілізаційного регіону в межах усього Макрохристиянського світу:

а) Західноєвропейсько-Північноамериканський цивілізаційний регіон – Латинська Америка. Населення Латинської Америки дотримуються традиційних ідейно-ціннісно-мотиваційних засад, які дисонують з ідеалами лібералізму. Тому поширення ідеалів лібералізму в Латинській Америці породило системну кризу в регіоні, що призвело до економічної кризи (Аргентина) або до консолідації та намагання протистояти процесам глобалізації (Куба, Нікарагуа, Венесуела). На думку Ю. Павленка, лише Чилі можна уважати країною, яка частково сприйняла ліберальні цінності.

б) Західноєвропейсько-Північноамериканський цивілізаційний регіон – Православно-Слов'янський православний світ.

На думку Ю. Павленка, в 1990-х рр. пострадянський простір був долучений до процесу глобалізації з відповідним

поширенням ліберальних цінностей. Прискорена трансформація, яка не враховувала базові традиційні цінності населення України та інших пострадянських держав, призвела до деградації в промисловості, у сільському господарстві, у сферах охорони здоров'я, освіти та науки. Як вихід науковець пропонує відновити інтеграційні процеси на пострадянському просторі (Вірменія, Грузія, країни Центральної Азії, Росія).

Утім учений не відкидав можливості успішної співпраці з країнами ЄС, оскільки в межах Православно-Слов'янської цивілізації Україна належала до Західнослов'янської субцивілізації, яка почала формуватися в результаті потужних західноєвропейських впливів у Східній Європі в XIV – XVII ст. На думку науковця, саме Україна в ранньомодерну добу стала прикладом вдалого духовно-культурного синтезу власної традиції із західною. Причому синтез у культурній сфері набув більшого масштабу, ніж у політичній. Ю. Павленко зазначає, що успішна модернізація Східноправославної (московсько-російської) субцивілізації у XVIII ст. відбулася тільки в результаті поглинання модернізованої Західнослов'янської субцивілізації.

Також учений відзначав, що Україна кінця XX – початку XXI ст. спроможна сприйняти євроатлантичні досягнення більш органічно, ніж більшість країн пострадянського простору, оскільки вона має півтисячолітній досвід адаптації цінностей Заходу [1, С. 232 – 233, 237 – 238, 253 – 255; 3; 4; 5, С. 319, 332 – 333].

Важливо відмітити, що цивілізаційний підхід, який розробляв Ю. Павленко з колегами, достатньо вдало розкриває причини розгортання україно-російського та європейсько-російського протистояння після 2008 р. Українці після 1991 р. відчули наслідки комплексної політичної та економічної кризи. Проте в 1990-х – 2000-х рр. в українському суспільстві

сформувався консенсус, що європейська інтеграція та європейські цінності істотно не суперечать місцевій культурно-ціннісній традиції. У зв'язку з цим Україна розпочала непростий процес інтеграції з ЄС. У свою чергу РФ, як спадкоємиця Східноправославної субцивілізації, пішла іншим шляхом. У РФ наприкінці 1990-х – 2000-х рр. перемагають політичні сили, які намагаються не тільки мінімізувати поширення західноєвропейських цінностей у російському середовищі, але й з використанням військово-політичної сили на пострадянському просторі сформувати квазіцивілізацію, яка буде пропагувати антиліберальні цінності.

Література

1. Кримський С. Б., Павленко Ю. В. Цивілізаційний розвиток людства. К.: Вид-во «Фенікс», 2007. 316 с.
2. Павленко Ю. В. Передісторія давніх русів у світовому контексті. К.: Фенікс, 1994. 398 с.
3. Павленко Ю. В. Україна в світовому цивілізаційному процесі. *Вісник НАН України*. 2002. № 3. С. 18–26.
4. Павленко Ю. Глобалізація та цивілізаційні зрушення сьогодні. *Міжнародна економічна політика*. 2005. № 1(2). С.100 – 120.
5. Павленко Ю. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: навч. посібник. Вид. 2-е, стереотипне. К., Либідь, 2000. 360 с.
6. Павленко Ю. Теоретико-методологічні засади дослідження етногенезу східнослов'янських народів у цивілізаційному контексті. *Ruthenica*. Т. 1. К., 2002. С. 9 – 24.
7. Пути и перепутья современной цивилизации / Ю. Н. Пахомов, С. Б. Крымский, Ю. В. Павленко. К., 1998. 432 с.

8. Рафальський О., Самчук З. Цивілізаційні перехрестя сучасного суспільства. К.: ПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018. 688 с.
9. Цивилизационная структура современного мира. Т. 2. Макрохристианский мир в эпоху глобализации / Пахомов Ю. Н., Павленко Ю. В. и др. К.: Наукова думка, 2007. 690 с.
10. Цивилизационные модели современности и их исторические корни / Ю. Н. Пахомов, С. Б. Крымский, Ю. В. Павленко и др. К: Наук. думка, 2002. 632 с.
11. Цивілізаційний крах Переяславського проекту (Україна і Московія: історія співіснування та ворожнечі) / Горелов М., Моця О., Рафальський О. ПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України 256 с.

Анастасія ЛАВРИНЕНКО

*здобувачка освіти
першого (бакалаврського) рівня навчання,
факультет історії і права
Харківського НПУ імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна*

ПРИЧИНИ ЗАГОСТРЕННЯ ВІДНОСИН З КРАЇНАМИ, ЯКІ НЕ ПІДТРИМУЮТЬ ЧЛЕНСТВО УКРАЇНИ В НАТО

30 вересня 2022 р. Володимир Зеленський, Денис Шмигаль і Руслан Стефанчук підписали заяву на вступ України в НАТО. Ґрунтуючись на досвіді Швеції і Фінляндії, Україна планує вступити в НАТО за пришвидшеною процедурою, тобто без програми дій для країн-кандидатів, адже НАТО відкрите для прийому нових членів організації [1].

За останні кілька років Україна стала центром геополітичної боротьби між країнами, які підтримують членство України в НАТО, та тими, які виступають проти цього. Це призвело до загострення відносин між Україною та країнами, які не підтримують її членства в НАТО. Не дивлячись на те, що Україна вже більше семи років зазнає агресії з боку Росії та бореться за свою незалежність та територіальну цілісність, деякі країни ще не готові підтримати її членство в НАТО.

Причинами відмови від підтримки вступу України в НАТО називають:

1. Вступ України в НАТО спричинить загострення конфлікту з Росією. Це може призвести до збільшення ескалації військових дій та економічного занепаду України [2].

2. Ймовірність неспроможності України дотримуватися стандартів НАТО через недостатній рівень підготовки до вступу [2].

3. Великі фінансові вкладення в військову сферу, які наразі Україна не зможе самостійно організувати без втручання іноземної фінансової підтримки [2].

4. В окремих країнах виникає побоювання за свої зв'язки і міжнародні відносини із Росією, яка негативно сприймає вступ України, що спричиняє незгоду цих країн з тим, що Україна хоче приєднатися в НАТО [2].

Якщо казати про країни, які виступають проти вступу України в НАТО, звичайно, головним противником є Росія. Поділяють її погляди такі країни як Словенія і Болгарія, але нещодавно, в кінці березня, прем'єр-міністр Словенії і Президент України підписали спільну декларацію, в якій Словенія підтримала набуття Україною членства НАТО [3].

Президент Болгарії, Румен Радев, назвав причиною відмови загрозу розгортання масштабного військового

конфлікту вже не тільки на території України, але й на територіях країн-членів [4].

Російська Федерація шляхом насильства чітко дала зрозуміти, що її не влаштовує Україна як член Альянсу. Очевидно, що Російська Федерація готова нападати лише на тих, хто залишається з нею сам на сам. Це і є суттю російських «гарантій безпеки», які висунули Україні, НАТО та США: залишити Східну Європу напризволяще, як данину Росії [5].

Підсумувавши вище написане, можна сказати, що втрата історичної нагоди вступити до НАТО буде злочином проти мільйонів українців, які зараз активно борються за власну незалежність від російського «старшого брата». Вступ України до НАТО – не просто гарантія безпеки країни, а дієвий рецепт збереження національної незалежності. Але країни-члени виражають невпевненість у підтримці України, тому що, якщо вона приєднається до їх числа, можливо необхідним буде втрутитися в кривавий збройний конфлікт, який триває в теперішній час.

Загострення відносин з країнами, які не підтримують членство України в НАТО, має свої корені в різноманітних факторах, таких як геополітичні інтереси, економічні інтереси, історичні та культурні фактори, відсутність реформ, складність конфлікту на Донбасі. Проте, незважаючи на ці причини, Україна продовжує прагнути до членства в НАТО, оскільки це є важливим кроком у забезпеченні національної безпеки та європейської інтеграції. Тому важливо знайти способи зменшення напруженості відносин з країнами, які не підтримують членство України в НАТО, та продовжувати роботу над здійсненням реформ та зміцненням демократії в країні, щоб забезпечити більш широкую підтримку для членства в НАТО.

Література

1. Собенко Н. «Зеленський: Ми знаємо, що не будемо в НАТО під час війни, але хочемо чітке повідомлення, що будемо там після» офіційний сайт «Суспільне новини». URL.: <https://suspilne.media/466001-zelenskij-mi-znaemo-so-ne-budemo-v-nato-pid-cas-vijni-ale-hocemo-citke-povidomlenna-so-budemo-tam-pisla/> (дата звернення 04.05.2023);
2. Куренкова О. «Країна та армія «натівського» стандарту»: 5 питань про заявку України на вступ до НАТО» офіційний сайт «Суспільне новини». URL.: <https://suspilne.media/293800-kraina-ta-armia-nativskogo-standartu-5-pitan-pro-zaavku-ukraini-na-vstup-do-nato/> (дата звернення 04.05.2023);
3. Собенко Н. «Словенія підтримує вступ України в НАТО, шойно це дозволять умови» офіційний сайт «Суспільне новини». URL.: <https://suspilne.media/432054-slovenia-pidtrimue-vstup-ukraini-v-nato-sojno-ce-dozvolat-umovi/> (дата звернення 05.05.2023);
4. Аналітичний портал «Слово і діло» «Болгарія не підтримала заяву країн Європи щодо вступу України до НАТО: що відомо». URL.: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/04/novyna/svit/bolhariya-ne-pidtrymala-zayavu-krayin-jevropy-shhodo-vstupu-ukrayiny-nato-vidomo> (дата звернення 05.05.2023);
5. «Чому росія так боїться вступу України до НАТО?». URL.: <https://ukrainer.net/rosiia-nato/> (дата звернення 05.05.2023).

Марина МІНЧЕНКО
*аспірантка кафедри історії,
правознавства та методики навчання,
Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка,
м. Глухів, Україна*

УКРАЇНА ТА ЄС: ІНТЕГРАЦІЯ В СУДОВІЙ СФЕРІ

На засіданні 23 червня 2022 р. Європейська рада схвалила рішення щодо надання Україні статусу кандидата на членство в Європейській Союз. Це є черговим етапом євроінтеграції держави. Передумовою переговорів про вступ до ЄС є ефективна реалізація семи рекомендацій Єврокомісії [11]. Відповідно законодавство України повинно наближатися до вимог і стандартів європейських країн, а відтак нагальною є модернізація судової системи.

Фактично євроінтеграція України в європейське судове поле розпочалася з середини ХІХ ст. у добу великих змін, коли 1864 р. була проведена одна із найкращих реформ, найбільш вдала в Російській імперії.

Мета дослідження – з'ясувати процес гармонізації судової сфери України з 1991 р. до сьогодні у відповідності до договірних відносин з ЄС. Період з 1991 р. до 1995 р. в Україні характеризується спробами відновити незалежність судової влади. Одним із ключових етапів євроінтеграції було підписання 14 червня 1994 р. Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, що набула чинності 1 березня 1998 р. [13].

Законодавче, організаційне закріплення системи судоустрою відбулося на основі Конституції 1996 р. і тривало до 2016 р. Доцільно відмітити, що у лютому 2005 р. було ухвалено

План дій ЄС – Україна, який визначав у тому числі і програму внутрішніх перетворень держави на основі зміцнення демократії, верховенства права, права людини та основні свободи, принципу розподілу влади та незалежності суду, демократичних виборів відповідно до норм і стандартів ОБСЄ та Ради Європи [3]. Згідно з Резолюцією Парламентської Асамблеї Ради Європи «Функціонування демократичних інститутів в Україні» від 19 травня 2007 р. державі рекомендувалося провести реформування судової системи на основі Концепції її вдосконалення, затвердженої Президентом України у травні 2006 р. На її виконання Верховною Радою України розроблялися кроки щодо реалізації [10]. 23 листопада 2009 р. набрав чинності Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію, де звернена увага на «продовження реформування судоустрою та судової системи для подальшого посилення незалежності, неупередженості та професіоналізму судової гілки влади і судів...» [2]. Ефективним інструментом антикорупційної політики була покликана Національна антикорупційна стратегія на 2011–2015 роки [8]. Згідно із Законом України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» «розв’язання проблеми корупції є одним із пріоритетів для українського суспільства на сьогоднішньому етапі розвитку держави» [6]. Відповідно до Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» від 2014 р. було визначено «правові та організаційні засади проведення спеціальної перевірки суддів судів загальної юрисдикції (далі – перевірка суддів) як тимчасового посиленого заходу з використанням існуючих процедур розгляду питань про притягнення суддів судів загальної юрисдикції до дисциплінарної відповідальності і звільнення з посади у зв’язку з порушенням присяги з метою підвищення авторитету судової

влади України та довіри громадян до судової гілки влади, відновлення законності і справедливості» [5].

Сучасний етап удосконалення системи судоустрою України, що відбувається на конституційній основі, розпочався з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 р. [4]. Значний прогрес був зроблений у впровадженні електронної системи судочинства, що дозволив автоматизувати процеси судового провадження і підвищити прозорість і доступність правосуддя. Також було створено спеціальні органи: Вища рада правосуддя та Вища кваліфікаційна комісія суддів, які відповідають за відбір і дисциплінарну відповідальність суддів [7].

Знаковою подією у відносинах України та ЄС є Угода про асоціацію, що набула чинності у 2017 р. [12] Доцільно відмітити конституційні зміни у 2019 р. що стосувалися стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в ЄС і НАТО. Так, у Преамбулі Основного Закону прописано «підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України» і в Розділі IV Ст. 85 «визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору» [1]. У Преамбулі Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки вказано чіткий орієнтир на європейську інтеграцію, зокрема «...продовження впровадження міжнародних стандартів і кращих практик Ради Європи і Європейського Союзу» [9].

Ухвалення законопроекту № 7662 є однією із семи вимог ЄС для отримання Україною повноправного членства. 23 листопада 2022 р. Європейська комісія «За демократію через

право» (Венеційська комісія) надала невідкладний висновок щодо законопроекту і рекомендації [14].

Отже, ще у ХІХ ст. були спроби провести судову реформу за європейським зразком. Укладені між ЄС та Україною договори, міжнародно-правові документи є свідченням того, що євроінтеграція є стратегічною метою держави, а відтак у пріоритеті судової системи принцип верховенства права. Наразі складним і довготривалим є цей процес у судовій сфері України. Проте дотримання основних рекомендацій Єврокомісії стане гарантією на повноправне членство в Європейському союзі та реалізацію національних інтересів.

Література

1. Конституція України Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Порядок денний асоціації Україна - ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію Україна, ЄС; Порядок, Нота, Міжнародний документ від 20.11.2009, 12.11.2009 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_990#Text
3. План дій "Україна - Європейський Союз" Європейський Союз, Україна; План, Міжнародний документ від 12.02.2005 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text
4. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>
5. Про відновлення довіри до судової влади в Україні Закон України від 08.04.2014 № 1188-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-18#Text>

6. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки Закон України; Стратегія від 14.10.2014 № 1699-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text>
7. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи Вища рада правосуддя; Рішення, Положення від 17.08.2021 № 1845/0/15-21 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>
8. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки Указ Президента України; Стратегія від 21.10.2011 № 1001/2011 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011#Text>
9. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки Указ Президента України; Стратегія від 11.06.2021 № 231/2021 URL: <https://library.sumdu.edu.ua/uk/doslidnyku/akademichne-pismo/tsytuvannia-ta-posylannia/tsytuvannia.html>
10. Резолюція 1549 (2007) Парламентської Асамблеї Ради Європи "Функціонування демократичних інституцій в Україні" Парламентська Асамблея, Рада Європи; Резолюція, Міжнародний документ від 19.04.2007 № 1549(2007) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_760#Text
11. Рекомендації Європейської Комісії щодо статусу України на членство в ЄС. URL: <https://bit.ly/3OeTaXk>
12. Угода про асоціацію. *Урядовий портал*: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociasiyu>
13. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами Україна, ЄС, Бельгія [...]; Угода, Протокол, Міжнародний

документ

від 14.06.1994

URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text

14. Щотижневий аналіз 23 – 29 листопада 2022 року. *Центр політико-правових реформ, 1996 – 2022: веб-сайт.* URL: <https://pravo.org.ua/analytical-materials/shhotyzhnevyyj-analiz-23-29-lystopada-2022-roky/>

Єлизавета НІКОЛАЄНКО

*здобувачка освіти першого (бакалаврського) рівня,
Навчально-наукового інституту філології та історії,
Глухівський НПУ ім. О. Довженка*

Науковий керівник:

Андрій ГРИЦЕНКО

*доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри історії,
правознавства та методики навчання,
Глухівський НПУ ім. О. Довженка
м. Глухів, Україна*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕВАГИ ЧЛЕНСТВА В ЄС

У сучасному світі все більше країн прагнуть до приєднання до ЄС, впевнені в його перевагах та можливостях, які воно відкриває. Європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі є стратегічною метою України і найкращим способом реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої і демократичної держави, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин.

Членство в Європейському Союзі (ЄС) надає можливість доступу до великого європейського ринку зі споживчим попитом і потенційними новими партнерами. Це відкриває

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

безліч можливостей для підприємств і підприємців для розширення своєї діяльності і залучення нових клієнтів [4].

Членство в ЄС сприяє залученню іноземних інвестицій, що сприяє розвитку економіки, створенню нових робочих місць і зміцненню підприємницької діяльності. Інвестори більш зацікавлені в вкладанні коштів в країни, які мають стабільну політичну та економічну ситуацію, що часто пов'язується з членством в ЄС.

ЄС надає фінансову підтримку та доступ до програм розвитку, що сприяють модернізації інфраструктури, освіти, науки, технологічного розвитку та інновацій. Це сприяє зростанню економіки та поліпшенню якості життя громадян [1].

Членство в ЄС забезпечує дотримання високих стандартів якості, безпеки продукції та послуг, що сприяє збільшенню довіри споживачів і підвищенню конкурентоспроможності підприємств [5].

ЄС сприяє впровадженню інноваційних технологій та зеленому розвитку, що дозволяє зменшити негативний вплив на навколишнє середовище і сприяє сталому розвитку.

Членство в ЄС надає можливість студентам та працівникам отримувати освіту, навчання та працевлаштування в інших країнах-членах, що сприяє обміну знаннями, культурному різноманіттю та розвитку особистості.

ЄС сприяє політичній стабільності, демократії та захисту прав людини, що позитивно впливає на соціальний розвиток та якість життя громадян [3, с. 219].

Отже, членство в ЄС надає ряд соціально-економічних переваг країнам-учасникам. Воно сприяє економічному зростанню, розвитку інфраструктури, покращенню якості життя та зміцненню політичних та соціальних цінностей.

Література

1. Гальчинський А. С.: Європейське співтовариство кінець і новий початок, 02.07.2016. URL: <https://dt.ua/macrolevel/yevropeyske-spivtovaristvokines-i-poviy-rochatok-.html> (дата звернення: 10.05.2023).
2. Грицяк Н. Інформаційні кампанії як механізм підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері євроінтеграції: *Стратегічні пріоритети*. 2014. №2. С. 37-38.
3. Матюшенко І. Ю., Беренда С.В., Резніков В.В. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навч. посіб. / за ред. І. Ю. Матюшенко. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 496с.
4. Сабан М. В. Переваги і недоліки інтеграції України до ЄС. URL : http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/67697.doc.htm (дата звернення: 10.05.2023).
5. Степаненко Н. О., Степаненко В. О. Інтеграція України до європейського союзу: переваги та недоліки. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. №61. С. 62-67.

Олександр ОЛІЙНИК

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики
викладання суспільно-правових дисциплін,
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Олена СОЛОШЕНКО

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики
викладання суспільно-правових дисциплін
ХНПУ імені Г.С. Сковороди,
м. Харків, Україна*

ФОРМУВАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Перші кроки для забезпечення захисту прав і свобод людини Україна робить з набуттям нею незалежності. Конституція України формує новий статус людини і громадянина, де забезпечується правова допомога. Цілий розділ присвячено визначенню змісту прав і свобод та їх охороні. Конституційні права і свободи за чинною Конституцією, згідно ст. 22 [1], не є вичерпними, що гарантує права кожній людині на кожному етапі розвитку суспільства і не можуть бути обмежені у бік зменшення крім спеціальних станів функціонування держави, а саме надзвичайного або воєнного стану, які вводяться на обмежений період.

Поступово Україна продовжує удосконалювати своє законодавство у сфері дотримання і захисту прав і свобод людини і брати активну участь у міжнародно-правовій ініціативі в даній сфері. Прикладом міжнародної співпраці є участь

України у діяльності «Всесвітньої конференції з прав людини», яка проходила в Австрії у червні 1993 р.[2] Така участь сприяла запровадженню нової ідеї правового статусу людини, що і було закріплено у другому розділі Конституції України.

Безумовно, Україна постійно отримує кредит довіри від європейської спільноти, показуючи вклад у розвитку захисту прав і свобод свої громадян. Аля шлях становлення незалежності молодій українській державі триває, з'являються нові вимоги, які потребують удосконалювати інститути в сфері забезпечення прав людини на законодавчому рівні для подальшого ефективного розвитку громадянського суспільства.

Особливо актуальною постає проблема поваги до прав людини в наш час, коли російський агресор розпочав і веде повномасштабну війну проти нашої держави. Сьогодні український народ бореться за свої основоположні права і свободи, виборює свою незалежність та захищає європейський вибір. Україна постійно долає перешкоди для досягнення мети, стати повноправним членом ЄС. Так, у 2013-2014 рр. у результаті Революції гідності, українці відстояли підписання «Угоди про асоціацію між Україною» та Європейським Союзом.

В Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, зазначено, про пріоритетність прав і свобод людини, забезпечення захисту прав людини на рівні держави та різних органів державного управління [3]. З метою сприяння вирішення проблеми прав людини та наближення їх до європейських цінностей Президент України Володимир Зеленський підписав Указ «Про Національну стратегію у сфері прав людини» [4]. Під час війни Україна ні на мить не припиняє курс до євроінтеграції. Наприклад, 18 квітня 2022 р. Президент України передав главі представництва ЄС відповідь на анкету-опитувальник для отримання нашою державою статусу кандидата і 23 червня

цього ж року Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС [5].

Отже, попри нинішні важкі умови війни та швидкі соціально-економічні перетворення, Україна як європейська держава, з європейськими цінностями намагається на європейському рівні забезпечувати права людини і громадянина. Проте, вважаємо за необхідне в цей час розвивати та впроваджувати державну інформаційну політику, з метою свідомої підтримки європейської інтеграції кожним громадянином України. Першочерговою потребою, на наш погляд, є виховання у молоді громадянської свідомості під час навчання у закладах освіти, на засадах європейських цінностей та усвідомлені поваги до прав людини.

Входження України до європейської спільноти та засвоєння європейських цінностей відбувалося поступово і має свою історію. Саме під час схвалення Конституції України був закріпленний необхідний перелік прав і свобод людини. Конституція надала якісно новий статус людині та громадянину України, відповідно до всіх міжнародних та європейських стандартів прав людини.

Україна постійно залучається до всіх програм з питання забезпечення прав людини, активно співпрацює з міжнародними та європейськими організаціями у галузі прав людини, діяльність яких направлена на їх захист. Але, державна влада та українське громадянське суспільство повинно усвідомлювати, одного визнання європейських стандартів захисту прав людини не достатньо, процес гармонізації національного законодавства з законодавством ЄС, повинен відбуватися постійно.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Віденська декларація URL: <https://necu.org.ua/videnska-deklaracziya/>
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої від 27 чер. 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
4. Про Національну стратегію у сфері прав людини. Указ Президента України (24 березня 2021 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021>
5. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes>

Нікіта ПОСКРИПКО,
*аспірант кафедри історії,
правознавства та методики навчання,
Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка,
м. Глухів, Україна*

СТАН УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Агресивне вторгнення Російської Федерації в лютому 2022 р. внесло суттєві корективи в численні аспекти внутрішньої та зовнішньої політики України. Одним із таких коректив стала актуалізація та прискорення інтеграції до Європейського Союзу. Рішенням від 22 червня 2022 р. Єврокомісія надала Україні статус країни-кандидата, наголосивши однак, що прогрес приєднання буде залежати від успіхів щодо виконання Копенгагенських критеріїв вступу. Серед цих критеріїв вагоме

місце займають економічні, що передбачають збалансоване економічне зростання та цінову стабільність, висококонкурентний соціальний ринок економіки, спрямований на повну зайнятість і соціальний прогрес. Таким чином, для оцінки перспектив вступу України до Європейського Союзу необхідно оцінити ступінь відповідності національної економіки означеним вимогам.

Перш за все, слід здійснити огляд основних макроекономічних показників. За даними Всесвітнього Банку ВВП України на 2021 р. становило приблизно 200 млрд. доларів США. У перерахунку на душу населення – 4836 доларів [4]. За оцінками Єврокомісії цей показник складає 30% від середнього по ЄС [2, с. 13]. Варто відзначити, що вторгнення Росії нанесло значну шкоду економіці України, яку НБУ оцінює як втрату 30% ВВП [3, с. 8]. Однак, в контексті теми ми зосередимось на аналізі стану економіки України до початку повномасштабного вторгнення, оскільки саме так ми зможемо виокремити її структурні переваги та недоліки.

Структура ВВП з 2014 р. майже не змінилась. Найбільшу частку – 44%, займає роздрібна торгівля та послуги, 27% – промисловість, 16% – освіта, охорона здоров'я та оборона, 12% – сільське господарство. Структура зайнятості має наступний вигляд: 23% працюючих – сфера торгівлі, 21% – сфера послуг, по 19% у промисловості та освіті, охороні здоров'я й обороні, 17% – сільське господарство [3, С. 8-9]. Значна частка торгівлі, гірничодобувної промисловості та сільського господарства у ВВП свідчить про концентрацію економіки у секторах з низькою доданою вартістю, а сталість такої структури – про низькі темпи її модернізації. Крім того, зайнятість 60% працюючих у цих сферах свідчить про низьку продуктивність праці відносно інших секторів економіки.

Аналітики ЄС позитивно характеризують макроекономічну політику українського уряду. Так, завдяки розумній фіскальній політиці рівень бюджетного дефіциту з 2015 р. скоротився майже вдвічі, досягши відмітки у 2% від ВВП. Успішними були й заходи щодо скорочення державного боргу та зниження інфляції. У період з 2015 до 2021 р. рівень державного боргу знизився майже на 30%, досягши показника нижче 50% у 2021 р. Завдяки політиці таргетованої інфляції індекс споживчих цін послідовно знижувався, досягши в 2020 р. мінімального рівня у 2,8% [2, с. 14]. Пандемія COVID-19 негативним чином відобразилась на українській економіці, однак остання змогла досить швидко відновитись. Так, якщо у 2020 р. рівень річного росту ВВП складав – 4%, то вже у 2021 р. ВВП зростав на 3% в рік, а рівень інфляції не перевищував 10% [2, с. 14; 4].

Структурною особливістю української економіки є досить вагомий частка державного сектору. За оцінками Єврокомісії вона складає 3500 підприємств та 18% працевлаштування в країні [2, с. 14]. Проблемним є той факт, що для державного сектору характерна низька частка прибутку, у порівнянні з приватним сектором. У 2019 р. вона становила 0,3%, в той час як у приватному – 8%. При цьому, частка банківських інвестицій у приватний сектор у 2021 р. складала лише 19% ВВП [2, с. 14]. Український уряд намагаючись вирішити вказані проблеми проводить курс на приватизацію. Прогресом у цьому напрямі можна вважати скасування заборони на приватизацію великих активів восени 2021 р. та земельну реформу влітку цього ж року, що стала важливим кроком для приватизації та розвитку ринкових відносин в сфері сільського господарства.

Серйозні проблеми спостерігаються в бізнес-середовищі України. Для нього характерний низький рівень внутрішніх та

зовнішніх інвестицій. У 2021 р. рівень іноземних інвестицій складав лише 4% від ВВП [4]. Серед причин такого положення можна назвати слабкість інститутів, неефективну антимонопольну політику, високий рівень корупції та неререформовані суди. Все це створює серйозні перешкоди підприємництву та діловій активності, знижує привабливість країни для іноземного бізнесу і як результат, негативно впливає на конкурентоздатність національної економіки. Також, проблемою залишається значна частка неформального сектору в економіці, яка за оцінками ЄС складає майже третину від всієї економічної діяльності в Україні [2, с. 14]. Також, ЄС відмічає регулярне втручання держави в функціонування економічних суб'єктів, що негативно впливає не сприятливість бізнес-середовища. Прикладом цього можна вважати державне втручання у 2021 р. в нагляд за компанією Нафтогаз, всупереч прийнятому в цьому ж році закону «Про управління об'єктами державної власності», що викликало в ЄС занепокоєння про дотримання Україною європейських принципів і стандартів корпоративного управління [1, с. 11]. Однак, не можна не відмітити, що вказаний вище закон є важливим кроком на приведення українського законодавства у відповідність до керівних принципів Організації економічного співробітництва та розвитку.

Для фінансового сектору України характерна стабільність, зумовлена успішними заходами уряду щодо скорочення частки невиконуваних кредитів з 58% у 2017 р. до 30% у 2021 р. та докапіталізацією банків до комфортного рівня [2, с. 14]. В той же час, для банківського сектору притаманна відсутність прозорості у діяльності, прикладом чого стала націоналізація у 2016 р. ПриватБанку у зв'язку з масовими шахрайствами. Також, серед проблем можна відмітити низьку

розвиненість ринків капіталу та небанківського фінансового посередництва.

Неоднозначним є становище на ринку праці. Рівень безробіття відносно низький і становив у 2021 р. 9% [4]. В той же час масовим явищем стала трудова міграція. За оцінками Єврокомісії майже 2,5 млн. українців, або 15% всіх працюючих жили та працювали за кордоном [2, 15]. Це обумовило зростання частки особистих закордонних валютних переводів, яка у 2021 р. становила 9%, що більш ніж у два рази перевищує частку іноземних інвестицій [4]. З одного боку такі фінансові вливання є позитивним явищем, а з іншого боку така структура зайнятості призводить до низької конкурентоспроможності національної економіки.

Позитивним можна охарактеризувати становище у сфері торгівлі. Поступова імплементація угоди про Асоціацію з ЄС значно активізувало торгівлю між Союзом та Україною. У 2021 р. український експорт до ЄС зріс до 24,1 млрд. євро, що на 47,9% більше порівняно з аналогічним показником минулого року, Імпорт з ЄС в Україну збільшився до 28,3 млрд євро, що на 22,5% більше, порівняно з 2020 р. ЄС залишається пріоритетним експортно-імпортним ринком для України з 39,4% загального експорту та 39,8% загального імпорту, В той же час, у 2021 році Україна була 15-м найбільшим партнером ЄС (17-й найбільший партнер для експорту товарів і 15-й найбільший партнер для імпорту товарів) [1, с. 13]. В структурі експорту переважають продукти сільського господарства, метали та мінерали, а в структурі імпорту – машини та продукти хімічної промисловості. Зростання обсягів зовнішньої торгівлі, плани українського уряду збільшити у 2022 р. частку експорту у ВВП з 30% до 50%, та факт участі у ВТО свідчить про значний рівень відкритості торговельної політики.

Таким чином, можемо підсумувати, що становище української економіки в контексті інтеграції України до ЄС є суперечливим. З одного боку для неї притаманні численні структурні проблеми, низька привабливість для іноземних інвестицій, диспропорція у прибутках в державному та приватному секторах, високий рівень корупції, трудова міграція тощо. Все це негативно впливає на функціонування ринкових відносин та конкурентоздатність національної економіки, що в свою чергу є перешкодою для інтеграції в ЄС на даному етапі. Однак, не можна не відмітити, й успішну макроекономічну політику уряду, результатом якої стало досягнення економічної стабільності та чіткі кроки в напрямку приватизації та органічності українського економічного законодавства з законодавством ЄС. Це свідчить про послідовний курс на реформування економіки та вирішення назрілих проблем. Незважаючи на те, що вторгнення Росії створило нові виклики для цього, можемо свідчити, що продовження цього курсу гарантує сприятливі перспективи для європейської інтеграції України в майбутньому.

Література

1. Association Implementation Report on Ukraine. European Commission. Brussels, 2022. 20 p. URL: [https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Association %20Implementation%20Report%20on%20Ukraine%20-%20Joint%20staff%20working %20document.pdf](https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Association%20Implementation%20Report%20on%20Ukraine%20-%20Joint%20staff%20working%20document.pdf) (Дата звернення: 03.05.2023 р.)
2. Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. European Commission. Brussels, 2022. 30 p. URL: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022->

- 06/Ukraine%20Opinion%20and%20Annex.pdf (Дата звернення: 03.05.2023 р.)
3. Supporting Ukraine: A Study on Potential Recovery Strategies for Ukraine. European Investment Bank. URL: <https://media-publications.bcg.com/Supporting-Ukraine-Potential-Recovery-Strategies-Feb-2023.pdf> (Дата звернення: 04.05.2023 р.)
  4. Ukraine. The World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/country/ukraine> (Дата звернення: 04.05.2023 р.)

Larysa SLINCHENKO

*candidate of political sciences, associate professor,
associate professor of the Department
of History, Law and Teaching Methods
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University
Hlukhiv, Ukraine*

UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE EUROPEAN SECURITY SPACE: TODAY'S CHALLENGES

The Parliament of the Ukrainian SSR adopted the Declaration on the State Sovereignty of Ukraine on July 16, 1990. In August 1991, putsch took place in the capital of the USSR. The Parliament of the Ukrainian SSR urgently convened for an extraordinary session and on August 24, 1991, proclaimed the independence of Ukraine and the creation of an independent state - Ukraine. The Act on the Independence of Ukraine entered into force from the moment of its approval. The Constitution and laws of Ukraine were recognized as valid on the territory of Ukraine.

Ukraine, as an independent state, has started full-fledged cooperation with international and European organizations - the UN,

the Council of Europe, the European Union (hereinafter the EU), etc. from the first years of its formation until today.

The Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand (hereinafter the Agreement) is important in the way of cooperation. Certain sections of the Agreement have been started temporarily to be applied from November 1, 2014.

At January 1, 2016 the deepened and comprehensive free trade zone between Ukraine and the EU began to function. The process of ratification of the Agreement by all EU member states and institutions was completed on July 11, 2017. Therefore, in September 2017, the Agreement entered into force in full, and became a strategic reference point for carrying out systemic political, social, and economic reforms, adapting Ukrainian legislation to European norms and rules.

The next step in cooperation was the Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy (2016) - Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. Ukraine has become an important partner of the EU in creating a security environment in Eastern Europe.

In July 2016, the European Parliament and the Council of the EU adopted Directive 2016/1148 on measures in the territory of the EU for a high common level of security of network and information systems in the territory of the EU. The Internet, cloud technology services, and the security of network and information systems play an important role in facilitating the cross-border movement of goods, services, and people. Due to the transnational nature, significant violations of the functioning of such systems (whether intentional, unintentional, and regardless of the place of implementation) can affect both the EU member states as a whole and the smooth functioning of the internal market [1, p. 25].

In 2020, the EU approved the EU Cybersecurity Strategy and created a Cooperation Group. It included representatives of member states of the European Commission and the European Agency for Network and Information Security ("ENISA") [2]. It has become an important basis for strengthening Europe's collective resilience in countering cyber threats, sharing good practices in politics, developing principles of European cooperation on cyber crisis issues, supporting and promoting strategic cooperation.

To implement the outlined tasks to ensure the common foreign and security policy of the EU, Ukraine has identified a number of priorities for building its own security and safety strategy for EU member states and partner states. This is the approval of long-term planning in the direction of Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe with the aim of strengthening capabilities in countering cyber-attacks. Development of the Cyber Security Strategy for 2021-2025. The next task was to create its internal institutions and implementation tools. The final step is to improve the national regulatory framework for cyber protection and create appropriate units on the territory of Ukraine [4].

In today's world, there are widespread negative trends regarding the use of cyber-attacks as a tool of special information operations; manipulation of public opinion; influence on election processes, etc. The use of cyberspace by terrorist organizations in the field of electronic communications is gaining a global scale. Therefore, the Cyber Security Strategy prioritizes the creation of cyber armies of deterrence (strengthening countermeasures against cybercrime), cyber resilience (improved cyber awareness of society and scientific and technical support) and interaction (the process of building and functioning of the national cyber security system under the coordinated activity of stakeholders [3]). An important subject of the national cyber security system is The State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine has

developed a Roadmap for the implementation of the Strategy and closely cooperates with other cyber security entities.

It should be noted that cooperation between Ukraine and the EU revealed a number of inconsistencies in ensuring a high level of security of network and information systems. These are different levels of preparedness of states, lack of common requirements for operators and providers of basic and digital services, etc. This affects the security of network and information systems. Therefore, an important role in ensuring the implementation of the Cyber Security Strategy belongs to universities, research centers and institutions for ensuring national interests in the information sphere. The national digital television network requires development. It promotes the restoration of control over the information space of the state and implements a system of notifying the population in case of emergency situations, etc. The nationwide digital multi-channel television network Multiplex MX-7 is aimed at this. It will provide an opportunity to create additional TV channels with greater coverage, which can also be viewed by residents of border areas, development of the state digital television network in the context of cross-border cooperation with EU countries and partner countries [4].

Thus, the need for the necessary development of cooperation with the EU in various areas becomes obvious. The main directions of such cooperation are the interaction of Ukraine and the EU in the international and regional dimensions for the sake of common security; EU assistance in strengthening the stability and security of Ukraine; Ukraine's contribution to Europe's security in the field of Common Security and Defense Policy.

References:

1. Directive of the European Parliament and of the Council (EU) 2016/1148 of July 6, 2016 on measures for a high common level of security of network and information systems on the territory of the Union. Official Journal of the European Union. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_013-16#Text (last visit 07.03.2023).

2. Ukraine-EU partnership in the security sphere: current state and prospects. Razumkov Centre. Kyiv, 2021. P. 32. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/other/%D0%91%D0%95%D0%97%D0%9F%D0%95%D0%9A%D0%9E%D0%92%D0%95%20%D0%9F%D0%90%D0%A0%D0%A2%D0%9D%D0%95%D0%A0%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%9E%20%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%90-%D0%84%D0%A1.pdf> (last visit 07.03.2023).

3. Decree of the President of Ukraine No. 447/2021. About the Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine "On Cyber Security Strategy of Ukraine". URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013> (last visit 07.03.2023).

4. Decree of the President of Ukraine No. 198/2021 On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated May 14, 2021 "Regarding individual measures to ensure information security" URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1982021-38925> (last visit 07.03.2023).

Олена СОЛОШЕНКО,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри теорії і методики
викладання суспільно-правових дисциплін
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди,
м. Харків, Україна

ГЕНДЕРНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ЯК СКЛАДОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Початок ХХІ століття ознаменувався для України активною реалізацією гендерних цінностей в суспільстві. Ідеї гендерної рівноваги та гендерної демократії стали провідними в державній політиці на шляху євроінтеграції України. Першими кроками України на шляху вивчення та осмислення гендерної проблематики стало орієнтування на міжнародні документи, зокрема «Загальну декларацію прав людини» (1948 р.), «Декларацію про ліквідацію дискримінації у відношенні жінок» (1967 р.), «Конвенцію про ліквідацію усіх форм дискримінації по відношенню до жінок» (1979 р.) та інших.

Правове забезпечення гендерної рівності в Україні ґрунтується на статті 24 Конституції України, що гарантує громадянам рівні конституційні права і свободи та рівність перед законом [1]. Важливим кроком на шляху системної розбудови національного механізму гендерночутливого українського суспільства став Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», який ставив за мету досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі, усунення дисбалансу

між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права тощо [2]. Саме цей закон став основоположним нормативно-правовим актом, який обумовив подальший процес реалізації державної стратегії забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Сучасне суспільство визначає широке коло гендерних проблем, які потребують нагального вирішення. Найгострішою соціальною проблемою є проблема домашнього насильства, жертвами якого стають як жінки, так і чоловіки. В 2018 р. було прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». В межах його реалізації була розроблена «Концепція державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильством за ознакою статі на період до 2025 р.». Програма передбачає ефективні очікувані результати, зокрема зростання довіри громадян до суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі; подолання психологічних та інших бар'єрів у прийнятті та реалізації рішень з приводу такого насильства; доступність і якість надання необхідних соціальних послуг особам, постраждалим від домашнього насильства, насильства за ознакою статі; підвищення рівня обізнаності населення з питань запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі тощо [3]. Варто зазначити, що з січня 2019 р. в Кримінальному кодексі України запроваджену статтю «Домашнє насильство» (ст. 126-1), яка передбачає покарання у вигляді позбавлення волі до 2 років.

У березні 2020 року Європейською комісією була затверджена «Стратегія гендерної рівності на 2020-2025 роки», якою керується європейська спільнота для формування гендерної політики. Україна, використовуючи пріоритетні вектори європейської гендерної політики продовжує поліпшення гендерного балансу в суспільстві.

Широкомасштабна російська військова агресія вивела гендерну складову українського суспільства на новий рівень. В серпні 2022 р. була схвалена «Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року». Передбачено реалізацію стратегічних цілей щодо протидії усім формам насильства, у тому числі пов'язаному з конфліктом; забезпечення рівної участі жінок та чоловіків у різних сферах економічної діяльності, що створить підґрунтя для гальмування процесів росту рівня бідності населення, пов'язаних із агресією російської федерації в Україні тощо. Цей документ є важливим для забезпечення стійкості України, її відновлення та подальшого розвитку [4].

У грудні 2022 р., розуміючи важливість створення гендерносприятливих умов для сталого розвитку українського суспільства на шляху євроінтеграції, зокрема в сфері освіти, Кабінет Міністрів України видав розпорядження «Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року». Ця Стратегія визначає базові принципи, цільові групи, стратегічні цілі та завдання щодо реалізації державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти [5].

Отже, гендерний розвиток українського суспільства ґрунтується на правових засадах, що поступово визначають та вирішують нагальні проблеми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків як складову процесу євроінтеграції України.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
3. Концепція Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року від 10 жовтня 2018р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80#Text>
4. Урядом схвалено Державну стратегію забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року від 12 серпня 2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriadom-skhvaleno-derzhavnu-stratehiiu-zabezpechennia-rivnykh-prav-ta-mozhlyvostei-na-period-do-2030>
5. Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року від 20 грудня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text>

Роман ТРАЧУК

*кандидат філософських наук,
член Правління ГО “Нова полонина”,
м. Київ, Україна*

НАРАТИВИ ПАМ'ЯТІ ТА ІСТОРІЯ: ПРОБЛЕМИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

Історія і пам'ять здаються протилежними одна одній. Традиційну історіографію критикують саме за те, що вона відрізняється від пам'яті, за її безособовий, колективістський і нерідко державницький підхід до минулого. Водночас серед

істориків стало модно включати контр-історії тих, хто перебуває поза межами конвенційної сфери історії. Але навіть у найкращих спробах професійних істориків включити пам'ять у свою роботу, як, наприклад, П'єр Нора [1, с.7-24], який вперше звернув належну увагу на тісний зв'язок історії з колективною пам'яттю, історична пам'ять все одно залишається слабо заповненою у порівнянні з багатством індивідуальних спогадів. У заклику Жака Ле Гоффа [2,] до історії, взяти на себе завдання критичного осмислення пам'яті та її репрезентацій, історія явно відірвана від безпосередності, яку пропонує пам'ять.

Деякі історики використовують у своїх наукових розвідках здобутки соціальної психології [3] про конструктивну природу пам'яті, як індивідуальної, так і колективної. Французький філософ Поль Рікер [4] обгрунтував твердження, що і історія, і пам'ять мають спільну проблему репрезентації минулого, яка починається з першої спроби вшанування пам'яті.

Нам варто зафіксувати соціально-психологічний образ наших співвітчизників, позначений всім тим, що вони бачили і пережили в цій війні, і чи цей образ схожий на образ сучасного європейця в інтерпретаціях теперішнього, минулого та в наших особистих турботах та як ці інтерпретації впливають на формування особистої ідентичності людей різних поколінь та членів сімей.

Відмінності між поколіннями історики та соціологи, починаючи з Карла Манхайма [5], визначили як важливі для розуміння того, як люди пам'ятають минулі події.

Варто звернути увагу на унікальні можливості нових медіа, в т.ч. соціальних мереж, для запису та інтерпретації альтернативних історій та складних особистих спогадів.

Для молодого покоління, яке дорослішає в розпал війни і часто вважається нечутливим до наративів про минуле наших батьків, ці медіа можуть надати можливість "згадати" минулі

події без необхідності трагічної ідентифікації, конституювання себе в ролі сурогатних жертв. Робота пам'яті, опосередкована камерою і монтажним пультом, може допомогти створити дистанцію і нав'язати саморефлексію особистим наративам, а також змусити критично осмислити минуле.

Це також допомогло б усвідомити, як багато ще треба зробити, сказати і обдумати, представникам різних поколінь вирватися з-під влади історичних кліше і наважитися по-своєму інтерпретувати минуле.

З іншого боку, важливим є обговорення того, що потрібно зробити, особливо в сфері освіти та культури, щоб створити новий спектр можливостей для дітей, молоді, старшого покоління для ознайомлення та освоєння репрезентацій минулого Європи.

Тут нам може допомогти Поль Рікер [4], який дає історії феноменологічне підґрунтя. Ідея освоєння історії має сенс лише тоді, коли людина вже стикалася з численними репрезентаціями минулого, здобуваючи освіту в школі, через знайомство з археологічними відкриттями, фільмами, телепередачами, вивченням мов та літератури, а тепер навіть відеоігри. Музеї, меморіали та державні заходи вшанування пам'яті також є частиною цієї програми.

Загальну позицію Рікера, мабуть, можна вважати дзеркальним відображенням та спробою відповіді на питання про правду та справедливість у відношеннях між поколіннями, які виникають у зв'язку з соціально-економічними, політичними, екологічними чи іншими причинами.

Якщо ми будемо чесно обговорювати проблеми, перед якими війна сьогодні поставила Україну і Європу, що відстоює ідеали свободи і демократії, то будемо рухатись у напрямку розуміння того, що потрібно робити зараз, особливо в сфері

освіти, науки та культури, щоб реалізувати ті шанси і можливості, які відкриває для України європейський вибір.

Лише залучаючи різні наративи пам'яті до спільного публічного діалогу, ми можемо сформулювати спільну, але багатогранну, критичну історію як життєво важливу основу майбутньої (європейської) демократії в Україні.

Література

1. Pierre Nora, *Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire, Representations*, No. 26, Special Issue: Memory and Counter-Memory. (Spring, 1989) [Електронний ресурс] – <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/ARCH230/PierreNora.pdf> (дата звернення: 20.05.2023)
2. Jacques Le Goff. *History and Memory*, Columbia University Press, 1992 [Електронний ресурс] – <https://philpapers.org/rec/LEGHAM> (дата звернення: 20.05.2023)
3. Bartlett, Frederic C. 1967. (original 1932). *Remembering: A study in experimental and social psychology*. London: Cambridge University Press. ISBN 0521094410, [Електронний ресурс] – <https://www.psychologywizard.net/reconstructive-memory-ao1-ao2-ao3.html> (дата звернення: 20.05.2023)
4. Paul Ricœur, *La mémoire, l'histoire, l'oubli* (Paris, Éditions du Seuil, 2000), 514; English translation, *Memory, History, Forgetting*, translated by Kathleen Blamey and David Pellauer (Chicago and London, University of Chicago Press, 2004)
5. Karl Mannheim. *Essays on the Sociology of Knowledge*, Routledge, 1936. [Електронний ресурс] – <https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=REAdS15VrXkC&oi=fnd&pg=PP1&dq=karl+m Mannheim+sociology+of+knowledge&ots=qiLw7zLdTF&sig=zV-GKAnOqQIjoW8rm2jWJY5->

lkw&redir_esc=y#v=onepage&q=karl%20mannheim%20sociology%20of%20knowledge&f=false (дата звернення: 20.05.2023)

6. Лариса Нагорна. Історія і колективна пам'ять. [Електронний ресурс] – [Електронний ресурс] – https://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/nagorna_istoria.pdf (дата звернення: 20.05.2023)

*Аліна ЧЕРКАШИНА,
здобувачка вищої освіти,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна*

АНТИКРИЗОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ: АНТИРОСІЙСЬКІ САНКЦІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Конфлікт між Росією та Україною триває з 2014 року, ескалація напруженості відбувається на Донбасі. Російська анексія Криму та підтримка сепаратистських рухів на сході України призвели до запровадження ряду антиросійських санкцій Європейським Союзом (ЄС) та іншими країнами. У цій роботі буде проаналізовано антикризове регулювання ЄС у відповідь на російсько-українську війну, зосередивши увагу на запроваджених антиросійських санкціях.

ЄС був головним гравцем в українській кризі з її початку, підтримуючи Україну фінансово, політично та дипломатично. У 2014 році ЄС запровадив цілеспрямовані санкції проти осіб та організацій, відповідальних за анексію Криму та дестабілізацію сходу України. Ці санкції включали заморожування активів і заборону на поїздки, а пізніше були розширені, щоб охопити більше фізичних та юридичних осіб, залучених у конфлікт.

Таких, як наприклад: Олени Мізуліної, Дмитра Кисельова, Дмитра Рогозіна та інших [1, 2].

У 2015 році ЄС запровадив економічні санкції проти Росії у відповідь на її дії в Україні. Ці санкції були спрямовані проти фінансового, енергетичного та оборонного секторів Росії, а також фізичних та юридичних осіб, пов'язаних з конфліктом в Україні. Економічні санкції були продовжені та розширені в 2016 році і з тих пір діють. Близько 100 пакетів санкцій було запроваджено проти Росії у період з березня 2014 року до вересня 2019 [2,3,4].

Антиросійські санкції ЄС мали значний вплив на російську економіку, за оцінками, вони коштували Росії мільярди доларів втрачених доходів. Санкції також торкнулися деяких країн-членів ЄС, зокрема тих, які мають тісні економічні зв'язки з Росією. Однак ЄС намагався мінімізувати вплив санкцій на власну економіку, надаючи фінансову допомогу постраждалим країнам і секторам [5]. Окрім економічних санкцій, ЄС також запровадив дипломатичні заходи для тиску на Росію з метою деескалації конфлікту в Україні. Ці заходи включали призупинення переговорів щодо нової угоди про партнерство між ЄС і Росією, скорочення дипломатичних контактів з Росією та видворення російських дипломатів із країн-членів ЄС. Критики санкційної політики ЄС стверджують, що вони не були ефективними у зміні поведінки Росії та завдали шкоди відносинам між ЄС і Росією. Деякі також стверджують, що санкції мали непередбачені наслідки, наприклад, зближення Росії з Китаєм [3].

Антиросійські санкції ЄС у відповідь на російсько-українську війну були значною частиною його стратегії антикризового регулювання. Хоча вони мали значний вплив на російську економіку, вони також завдали збитків деяким державам-членам ЄС. Ефективність санкцій у досягненні

намічених цілей є предметом дискусій, і є занепокоєння щодо їх небажаних наслідків. Однак очевидно, що ЄС продовжуватиме використовувати санкції як інструмент у відповідь на конфлікт в Україні.

Література

1. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/39334511-e11b-4150-a3af-23fe7e2dae7a/content> (дата відкриття 30.04.2023)
2. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/t_sankcii_rf_a4_ukr.pdf (дата відкриття 30.04.2023)
3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_6_57 (дата відкриття 01.04.2023)
4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата відкриття 01.04.2023)
5. URL: UKRAINE – EUROPEAN UNION: A NEW PHASE OF RELATIONS IN THE CONTEXT OF THE 2014 – 2022 RUSSIA – UKRAINE WAR | International Relations of Ukraine: Scientific Searches and Findings (history.org.ua) (дата відкриття 01.04.2023)

Ярослав ЧУПРИНА

*студент першого (бакалаврського) рівня,
Навчально-наукового інституту філології та історії,
Глухівський НПУ ім. О. Довженка*

Науковий керівник:

Андрій ГРИЦЕНКО

*доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри історії,
правознавства та методики навчання*

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І НАТО

Сильна і незалежна Україна має першорядне значення для євроатлантичної безпеки. НАТО є найпотужнішою системою колективної безпеки у світі, а Україна завжди прагнула долучитися до розбудови та посилення європейської безпеки. Дослідження відносин між Україною і НАТО у новітніх історичних умовах є міцною науковою базою для розкриття потенціалу національних інтересів і забезпечення досягнення стратегії України щодо інтеграції в Північноатлантичний альянс.

Історія взаємин між Україною та НАТО почалась більше 30 років тому, у 1991 році, коли Україна отримала незалежність. У той час Україна приєдналася до Ради північноатлантичного співробітництва та програми «Партнерство заради миру», що стало першим кроком на шляху до співпраці з НАТО. Після підписання Хартії про особливе партнерство у 1997 році між Україною та НАТО, співпраця між ними отримала новий імпульс [5]. Була створена Комісія Україна-НАТО (КУН), яка мала за мету координацію зусиль для забезпечення співпраці та сприяння розвитку відносин між Україною та НАТО. З початку

2009 року Комісія Україна-НАТО активно працювала над спостереженням за процесом євроатлантичної інтеграції України, зокрема, за впровадженням реформ у рамках Річної національної програми (РНП) [3, с. 158].

Надалі співпраця продовжувала поглиблюватися на взаємовигідних засадах, причому Україна бере активну участь в операціях і місіях під проводом НАТО [2]. До 2014 року, питання про можливі форми співпраці з НАТО (зокрема, щодо вступу до Альянсу) стали об'єктом дискусій між політичними силами в Україні та викликали неоднозначні реакції в українському суспільстві. Це було пов'язано зі значними причинами, зокрема: близькість України до НАТО була невідповідною для російської Федерації, яка прагнула зберегти свої впливові сфери в Україні; деяка частина населення України не підтримувала ідею вступу до НАТО, зумовлену негативним іміджем організації, який склався ще з радянських часів та активно пропагувався деякими ЗМІ; також були неоднозначні реакції лідерів держав-членів НАТО та їх урядів на заяви щодо вступу з боку України. Починаючи із 2014 року, у зв'язку з незаконною анексією Криму Росією, співробітництво між Україною і НАТО в низці ключових галузей було активізовано [1, с. 209]. З часу Варшавського саміту НАТО в липні 2016 року практичну підтримку Україні з боку НАТО оформлено у вигляді Комплексної програми допомоги (КПД) Україні.

У червні 2017 року Верховна Рада України підтвердила стратегічний пріоритет членства України в НАТО в новому законі. Це закріплено відповідними поправками до Конституції України, які набули чинності у 2019 році. У вересні 2020 року Президент України Володимир Зеленський ухвалив нову Стратегію національної безпеки України, яка забезпечує основу для поглиблення особливого партнерства між Україною і НАТО з метою набуття країною членства в Альянсі. Від початку

повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році як НАТО, так і держави-члени Альянсу надають Україні допомогу на безпрецедентному рівні. НАТО визнає демократичні інститути України та її вибір щодо євроатлантичної інтеграції. Альянс зобов'язаний підтримувати територіальну цілісність та суверенітет України, що залишається важливим пріоритетом.

Отже, на даному етапі, від початку повномасштабного вторгнення, відносини між Україною та НАТО вийшли на новий рівень в ряді ключових галузей. НАТО виступає організацією, що надає допомогу Україні на безпрецедентному рівні.

Література

1. Гомонай В. В. Конституційно-правове забезпечення набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.02. Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2020. 404 с.
2. Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство між Організацією Північно-Атлантичного договору та Україною, підписаної 9 липня 1997 року: Декларація Україна від 21.08.2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_021#Text (дата звернення: 09.05.2023).
3. Марчук Є. На шляху до НАТО. Київ, Дакар, 2016. 608 с.
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України: Закон України від 08.06.2017 р. № 2091-VIII: станом на 8 лип. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2091-19#Text> (дата звернення: 09.05.2023).

5. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору: Хартія Україна від 09.07.1997 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text (дата звернення: 09.05.2023).

